

Эхэ найхан нютагаа эд хамта мандуулаа!

БУРЯАД ҮНЭН

1921 оной
декабрийн 21-нээ
гарана

Бүгд
арадай
газетэ

1995
СЕНТЯБРЬ
23
Намарай эхинхүхэ бишэн
барын 29
СУББОТО
гарай 7
№180 (19274)
Газетын сэн
хэлсээтэ.

Мүнөөдэрэй
шухала
асуудал

ХҮМҮҮЖҮҮЛГЫН ХЭРЭГТЭ АНХАРХА

2

журналнуудта уншанабди. Энэ асуудалда хэншье харюусажа, хэлэжэ шадахагүй байна. Тиигэбэшье залуушуулые хүмүүжүүлгын талаар манай комитедэй зүгһөө үнгэрэгшэ жэлдэ ямар ажал ябуулагдааб гэхэдэ, нёдондо жэлэй сентябрь нарада Загарайн аймагта Арадай Хуралай социальна политикын комитедтэй, депутадуудтай, Правительствын гэшүүдтэй, аймагуудай захиргаануудай гулваанартай хамта "Буряад Республика доторхи залуушуулай гүрэнэй политика тухай Хуулийн ямараар бэелүүлэгдэжэ байһан тухай" асуудал харагдажа үзэгдөө һэн. Тиин байгша оной февраль соо парламентын зүбшэн хэлсэхэнэй һүүлээр "Залуушуулай талаар гүрэнэй политикые бэелүүлхэ түрүүшын ээлжээнэй хэмжээнүүд тухай" Буряад Республикын Правительствын тогтоол абтаһан байна.

Залуушуулай таһагай халбари бүхэн дээрэ тогтохо болоо хаа, ехэ саг хэрэгтэй. Ганса "Буряадай залуушуула" гэхэн программа хараха болоо хаа, иймэ асуудалнуудые дурдалтай ха. Нэн түрүүлэн залуу үетэнэй сүлөө сагаа ашагтайгаар үнгэрэгхэ, гэдэнэрые олон тоото хэмжээ ябуулгануудта хабаадуула, хургаха, хүмүүжүүлхэ гэхэ мэтэ асуудалнууд шухала һуури эзэлнэ. Россин Федерацийн бүхы нютагуудта залуушуулые хүмүүжүүлхэ, ажалаар хангаха асуудал муугаар, нулаар табигдаһанхай гэхэдэ, алдуу болохогүй ха. Мүнөө энэ асуудалда зориулагдаһан устав программа хоёрһоо ондоо юуншые үгы гээшэ. Энэнь ойлгоһотой. Юубгэхэдэ, олонийтээдэ бүгдэндэ ханалаа мүртэй хандуулнагүй, мүнөөдэрэй байдалые яагаад хайжаруулаа хаа, хайн бэ гээд оролдоногүй. Тиимэһээ залуу үетэнөө зүб тээшэнь хүмүүжүүлжэ, эдэнэрэй ерээдүй тухай бодомжолоху шухала.

Өөрынгөө үнгэрһэн наһые муушалаад яхааб. Тиэхэдэ комсомол яһала ажал хэдэг байгаал даа. Зариманинь мүнөө үедэ тааранашьегүй юм бээ. Теэд яхааб? Мүнөө залуушуултай хүдэлмэри ябуулхадаа, хуушан комсомолой заримаргануудые хэрэглээгүйдэ аргагүй байдаг.

Спортын болон туризмын талаар хэлэхэ болоо хаа, иймэ байна. "Олимпиадада хабаадаха Буряадай спортсменүүдые бэлдэхэ хэмжээ ябуулганууд тухай" Буряад Республикын Правительствын тогтоол абтанхай. Тэрэ Олимпиада 1996 ондо США-гай Атланта хотодо үнгэрэгдэхэ юм. Спортын болон Аяншалгын талаар Хуулинууд Арадай Хуралда абтаха юм. Тэрээнһээ гадна, "Буряад Республикада аяншалга хүгжөөхэ программа" зохёогдожо байнхай. Эдэ бүхы хуулинуудта Россин Аяншалгын болон залуушуулай хэрэгүүдэй талаар гүрэнэй комитедтэй зүбшэжэ, тааралдуулан абаха байнабди.

С. МАНТУРОВ,

Буряад Республикын Залуушуулай хэрэгүүдэй, аяншалгын, физкультура болон спортын талаар гүрэнэй комитедтэй түрүүлэгшэ.

БУРЯАДАЙ ХУНГУУЛИИН 9-ДЭХИ ОКРУГҢОО ФЕДЕРАЛЬНА СУГЛААНАЙ ГҮРЭНЭЙ ДҮҮМЫН ДЕПУТАДЫЕ ХУНГАХА ОКРУЖНОЙ ХУНГУУЛИИН КОМИССИИН ХАНДАЛГА

Россин Федерацийн Федеральна Суглаанай Гүрэнэй Дүүмын депутадуудые хунгаха, нютагай өөһэдыгөө хүтэлбэрилгын зайһанууд болон районно (городской) Соведадтэй депутадуудые хунгаха хунгалта 1995 оной декабрийн 17-до болохо.

Хунгалта тухай Хуулитай зохиладуулан, ниитын нэгдэлнүүдэй, хүдэлмэрийн, хуралсалай, албанай болон ажаһуулгын газарнуудта хунгалтадай суглаануудай бүридүүлхэн хунгуулийн комиссинуудта хунгалта эмхидхэхэ, үнгэрэгхэ хэрэг даалгагдаа.

Энэнтэй дашарамдуулан, хунгалтые бодото демократиин, Хуулийн үндэһэ һуури дээрэ хунгалтадай ханал бодолые хараада абажа, хунгалта үнгэрэгхэ талаар хунгуулийн комиссинуудай болон бүхы обществын үмэнэ табигдаһан зорилгонуудые хангаха зорилготойгоор районно (городской) болон участково хунгуулийн комиссинуудые бүридүүлгэдэ эдэбхитэйгээр хабаадахыень окружной хунгуулийн комисси ниитын нэгдэлнүүдые, ажалла, хуралсалай коллективүүдые, Буряад Республикын бүхы хунгалтадые уряална.

Хунгуулийн комиссинуудые бүридүүлгэдэ, хунгалта тухай Хуулинуудые хүндэлдэг, хэлбэришээгүйгөөр гүйсэхэн бэелүүддэг, сүлөөтэ ба үнэн зүб хунгалтын суртал хургаалнуудта сэхэ хүнүүдые комиссинуудта дэбжүүлхэ гээшэ шухала удха шанартай байна гэжэ бүхы хунгалтадай ойлгохо аабза гэжэ комисси найдажа байһанаа мэдүүлнэ.

Кандидатурануудай талаар дурадхалнуудта (коллективүүдэй суглаануудай болон ниитын нэгдэлнүүдэй заседанинуудай протоколнуудаар дансалагдаһан) иимэ хаягаар эльгээхые гуйна: Улаан-Үдэ хото, Правительствын байшан, 206-дахы кабинет, Буряад Республикын хунгуулийн комисси.

БУРЯАДАЙ ХУНГУУЛИИН 9-ДЭХИ ОКРУГҢОО ГҮРЭНЭЙ
ДҮҮМЫН ХУНГАЛТА ҮНГЭРГЭХЭ ОКРУЖНОЙ
ХУНГУУЛИИН КОМИССИ.

ЯПОНҢОО АЙЛШААР

Эдэ үдэрнүүдтэ ниитын болон политическэ мэдээжэ ажал ябуулагша Элбэг-Доржо Ринчиногой нютагаархид Баргажанай аймагай Хилгана хууринда япон мэдээжэ эрдэмтэ, монгол оронийе шэнжэлэгшэ Танака Капучико гэгшые угтаба. Киото хотын Сэйка гэжэ университетэй профессор Танака Ацуро гэгшэтэй хамта Э.Д.Ринчиногой түрэнэн нютагтай танилсахаяа, тэрэндэ зориулагдаһан ном хэлбэлдэ бэлдэхэлгэдэ хабаадахаяа ерээ. Забайкалийн үзсэхээн хайхан байгаалитай иимэ гоё нютагта энэ суута хүн түрөө гэжэ ехэл хайхашаан харабабди гэжэ профессор Танака хэлбэ.

Улаан-Үдэ тэрэ Э.Д.Ринчиногой намтар шэнжэлжэ байһан түүхын эрдэмтэдтэй уулзаһан. "Байгал" журналай редакцияда Б.Б.Батуевтай, Б.Д.Цыбиковтэй, С.Б.Очировтай хөөрөлдөөндэ хабаадаһан байна. Профессор Танака олон жэлэй туршада Ц.Жамцарано, Б.Барадин, Э.Д.Ринчино гэгшэдэй нэрэнүүдтэй

нягта холбоотой шэнжэлэлгын хүдэлмэри ябуулаа гэжэ хөөрөлдөөндэ хабаадагшад мэдэжэ абаа.

Э.Д.Ринчиногой 1910-1911 онуудта Петербургда толилуулан (Аламжа Мэргэн гэжэ нюуса нэрээр) түрүүшын бүтээлнүүдэй буулгабари хээ һэм гэжэ тэрэ хэлэһэн байна.

Эгээл тэрэ үедэ Э.Д.Ринчино Н.Амагаевтай хамта шэнэ монгол-буряад үзэлгэл, мүн м о н г о л - б у р я а д согсолборинуудые зохёожо, хэлбүүлхэн гэжэ мэдэнэбди.

Тус хөөрөлдөөнтэй хоёр талын шэнжэлэлгын хүдэлмэридэ туһатай байхань дамжаггүй. "Байгал" журналай ахмад редактор С.С.Цырендоржиев уулзалга эмхидхээ. Тэрэнэй үүсхэлээр япон эрдэмтэ 1992 онһоо хойшо Буряад Республикадамнай айлшална.

С.ОЧИРОВ,
Э.Д.Ринчиногой жасын
хорооной
түрүүлэгшэ, түүхын
эрдэмэй кандидат.

БАМ-ай БАРИЛГАШАДТА

Байгал-Амарай түмэр замай Буряадай участогые барилгада габыятай байһанайнь түлөө Буряад Республикын Президентын 1995 оной сентябрийн 20-ной Зарлигаар хүндэтэ нэрэ зэргэнүүд олгогдобо гэбэл:

"БУРЯАД РЕСПУБЛИКЫН ГАБЬАТА ЭНЕРГЕТИК"

Баженов Иван Павловичта—электрын элшэ хүсөөр хангалгын Таксимогой дистанцийн районой элшэ хүсөөр хангалгын начальник.

"БУРЯАД РЕСПУБЛИКЫН ГАБЬАТА БАРИЛГАН"

Чурин Геннадий Георгиевичто—акционернэ "Нижеангарсктрансстрой" бүлгэмэй барилга-хабсаралгын 670-дахы поездын түмэр замай кранай машинист.

Байгал-Амарай түмэр замай Буряадай участогые барилгада хубитаяа оруулһанайнь түлөө Буряад Республикын Президент 1995 оной сентябрийн 20-ной Зарлигаар Буряад Республикын Хүндэлэлэй грамотаар шагнаба гэбэл:

Клочков Константин Алексеевиче—машинист,

Фалилеев Олег Ильиче—электро-гагнууршан,

Шангаев Николай Цыденжаповиче—электролинейщик.

Буряад Республикын Правительствада

ҮЕ САГАЙ ЭРИЛТЭДЭ ХҮРЭМӨӨР ХҮДЭЛХЭ

Республикын Правительствын ээлжээтэ заседани түсэбэй ёһоор боложо, социально-экономическа байдалай хэдэн шухала асуудалнуудыг түсэбэ. Тус заседанида аймагуудай болон республиканска удха шанартай хотонуудай гулваанар уригдаһан байна.

Түрүүлэн "Бэшүүрэй болон Хэжэнгын аймагуудай ажахынуудта 1995-1996 онуудай малай үбэлжэлгэдэ бэлдэхэлэй хэр ябажа байһан тухай" асуудал табигдажа, Бэшүүрэй захиргаанай гулваа Г. А. Павлов болон Хэжэнгын хүдөө ажахын управлениин начальник С. С. Цыденов энээн тушаа элидхэбэ. Үбэлжэлгын бэлдэхэл хүндэ хүшэр сагта хэгдэнэ, материал болон мүнгэ зөөри дуталдана. Гол шухала асуудал - малай тэжээл. Ниитын адуу мал өөһэдүнгөө тэжээлээр Бэшүүрэй аймагта - 44 процент, Хэжэнгэдэ - 61 процент хангаданхай. Энэ талаар бүхы арга боломжонууд хэрэглэгдэнэгүй. Хүдөө ажахын продукци үйлдбэрилгэ доошолно, адууна малай тоо толгой үсөөрнэ гэжэ онсолон тэмдэглэгдэбэ.

Малай байрануудыг заһабарилха хүдэлмэри удаарна. Бэшүүрэй аймагта хү наалин 27 фермын нэгэнииншье мүнөө бэлэн бэшэ. Хонидой хашаарнуудай наг шэбхэ арилгагдаагүй байһаар. Электрын талаар хангаха түхээрэлгэнүүд заһабарилганагүй. Барилгын материал, шифер, хадаһан гэхэ мэтэ дуталдана. Малшадай байра байдалда анхарал хандуулагданагүй, гэр байра заһабарилга хангалтагүй. Ажалшадтай, урданайхи мэтэ, ойлгууламжын, хангалгын хүдэлмэри ябуулагдахаяа болонхой. Илангаяа эдэ бүхы дутагдалнууд Бэшүүрэй аймагта хабаатай гэжэ тэмдэглэгдэбэ.

Энэ асуудал зүбшэн хэлсэлгэдэ В. И. Карпов, В. А. Минтасов, А. М. Шевченко, М. А. Спасов, А. В. Потапов болон бусад хабаадажа, шухала ажаглалтануудыг хэһэн, аймагай хүтэлбэрилэгшэдэй харюусалга тушаа хануулан байха юм. Нүүлээрнэ дэлгэрэнгы тогтоол баталан абтаа.

Тэрэнэй нүүлээр республикын элүүрыг хамгаалгын министр Б. Г. Бальжиров болон наан дандаржа панхарууталгын хэрэгүүдэй талаар федеральна управлениин Буряад Республикадахи территориальна агентствын директор М. С. Игнатев хоёр "Буряад Республикын социально-экономическа байдалыг тогтонжуулха талаар абтаха түрүүлшын ээлжээрнэй хэмжээнүүд тухай" Правительствын тогтоолыг хэр дүүргэжэ байһан тухайгаа" тоособо. Иймэ асуудал заседани бүхэндэ табигдажа, заатагүй министерство болон албан зургаануудай хоёр хүтэлбэрилэгшэд тоособошье, тодорхой, аша туһатай хөөрэдөөн болоногүй. Ёһын тэдыдэл хэгдэһэн ушар мэтэ болоно. Энэньшье удаа тиймэл байгаа. Элүүрыг хамгаалгын министерство 1994-1998 онуудта хараалагдаһан 4 хэмжээ ябуулга бэлдүүлжэ байһан, мүн тэдэнэй хабаадалгатай 2 хэмжээ ябуулга баһал үнгэргэгдэжэ байгаа юм ха. Нэгэдэхинь - бүхыдөө түргэн ба тусхай туһаламжа хайжаруулга, хоёрдохинь - үхибүүдыг аргалалга, гурбадахинь - эм домоор, вакцинаар хангалга гэхэ мэтэ болоно.

Харин мүнгэ зөөригүй болоод, панхаруутажэ халаһан предприятинууд олошорно. Тэдэнэй гаашанхи хуби заяа шийдхэхэ саг үргэлжын тусхай комисси байгуулагдаа. Мүнгэ зөөригүй предприятинууд худалдаанда ороно. Гэбэшье тэдэниие абарха талаар бүхы арга боломжонууд гүйсэд хэрэглэгдэнэгүй гэжэ тэмдэглэгдэбэ.

Зүбшэгдэһэн асуудалаар тогтоол абтажа, тогтоолой ямар пунктнууд дүүргэгдэбэ, ямарнуудынь хүсэндэнь хүргэхын тула саашадаа хүдэлхэб гэжэ заагдаа.

Удаань "Буряад Республикын Гадаадын экономика холбоонууд болон уласхоорондын харилсаануудай министрствын ба Буряад Республикын түлөөлэгшэ газарнуудай хүдэлмэри тухай тоосоон" табигдажа, энэ халбарин министр В. А. Иванов элидхэл хэбэ. Энэмэй ехэ үргэн асуудал, тиймэһээ энээн тухай нүүлдэ амьарлан газетэдэ толилохоби.

Правительствын зүбшэлгэдэ "Россиин Федерациин гүрэнэй хилэ тухай" Россиин Федерациин Хуулиие Буряад Республикын газар

дээрэ бэлдүүлхэ хэмжээнүүд тухай" асуудал дурадхагдаһан байна. Эдэ хэмжээнүүд тухай Правительствын Түрүүлэгшын нэгэдэхинь орлогшо М. А. Спасов элидхэл хээ. Манай урда зүгэй 5 аймаг Монголтой нэгэ хилэтэй. Нүүлэй үедэ хилэ зүбшөөлгүйгөөр гараха, гурим журам эбдэхэ ушарнууд олон болоо. Автомашинуудай гараха гурбан газар: Хяагта, Зэлтэрэ, Мон - байбашье, хүсэ шадалын бага, хүрэнэгүй. Үдэртөө хэдэн зуутаад машина хилэ гаргажа байха шадалтай шэнэ харгын, түхээрэлгэнүүдэй барилга удаарна. Илангаяа Хяагтаар хилэ гараха гээшэ бэрхэшээлтэй хэрэг болонхой, хүн зон, автомашина хэдэн хоногоор эндэ байха баатай болоно.

Хилын харуулай сэрэгшэдыг бүридүүлхэ, хургаха гээшэ тон шухала. Мүн хэдэн заставада хилын харуулад дуталдана. Хилэ сахиха, эндэ алба хэгшэдэ туһалхын тула арадай дружинануудыг хилэ шадарай нуурин тосхонуудта байгуулха хэрэгтэй.

Энэ шухала асуудал зүбшэн хэлсэлгэдэ Забайкалийн хилын харуулай сэрэгэй округой штабай начальник В. И. Савин, Зүүн Сибириин тамуужанай комитетэй түрүүлэгшэ В. Р. Ануцкин, Хяагтадахи Буряад Республикын түлөөлэгшэ В. Ж. Цыремпилов, Түнхэнэй аймагай гулваа А. Д. Моголов болон бусад хабаадаа, нүүлдэнь дэлгэрэнгы тогтоол баталагдан абтаа.

"Бурятэнерго" гэжэ акционернэ бүлгэмэй мүнгэн хангай-экономическа байдал болон элшэ хүсэндэи предприятинуудыг үбэлэй сагта хүдэлхөөр бэлдэхэ хэмжээнүүд тухай" тус акционернэ бүлгэмэй генеральна директор Г. О. Борисов правительствын урда тоособо. Энэ бүлгэм мүнгэн хангай талаар хэзээ хэзээнэйхиһээ муу байдалда ороод байна. Жэшэнь, августын 1-нэй байдалаар хэрэглэгшэд тэдэндэ 241,6 миллиард түхэриг үритэй, харин өөһэдөө бусадта 156 миллиард түхэриг үритэй байха юм. Ушар иммэһээ гансал салин хүлэһэнэй 8,8 миллиард мүнгэн түлэгдөөгүй, пенсионно жасада - 25,5 миллиард, бюджеттэ элдэб налогуудай 42,4 миллиард түхэриг үритэй. Мүнгэ алтанай дутагдалһаа боложо, 1-дэх, 2-дохи ТЭЦ-үүдтэ заһабарилгын хүдэлмэри удаарна, запас хэрэгсэлнүүд абтанагүй. Шулуун нүүрхэн хүсэд нөөсэлэгдэнэгүй. Гаргашануудыг бага болгохо талаар бүтэмжэтэй хэмжээнүүд абтанагүй. Ажалшадтай хэдэн нараар салингаа абаагүй дээрһээ буһалгаан болоно, ажабайдалын улам муудана.

Иймэ байдалда ороод байхадашье, АО-гой хүтэлбэрилэгшэд үлүү ехэ гаргашануудыг хэһэн заандаа. Жэшэнь, олон хүнгэн автомашина абана, хүнгэлэлтэтэй удаан болзорой урьһаламжа (333 миллион) заримашуудта үгэһэн байна, хилын саагуур ноёдойнь ябаха олошороо гэхэ мэтэ.

Правительствын заседани дээрэ нилээд шанга хөөрэдөөн болоо, тэдэндэ туһалха хэмжээнүүд хараалагдаа, дутуу дундануудын заагдаа, абаха хэмжээнүүд хараалагдаа. Иймэ байдалаа заһаруулхын тула бодото хэмжээ абаагүй хаань, бүри шанга хэмжээн абтаха гэжэ Г. О. Борисовта хануулагдаһан байна. Тийгэншьегүй аргагүй. Үе сагнай үндэр, шангашье эрилтэ табина ха юм.

"Хүн зоной санитарно-эпидемиологическа талаһаа хайн байдал тухай" Россиин Федерациин Хуули бэлдүүлхэ талаар Госсанэпиднадзорой Буряад Республикдаахи Түбэй хүдэлмэри тухай" тоосоо энэ эмхиин ахмад врач А. Б. Болотинов хэһэн байна. Энээн тухай хожом дэлгэрэнгы тоосоон үгтэхэ.

Заседаниин эсэстэ Правительствын 1995 оной IV кварталай хүдэлмэрийн түсэб баталагдаа.

Буряад Республикын Президент-Правительствын Түрүүлэгшэ А. В. Потапов заседаниие хүтэлбэрилжэ, зүбшэгдэһэн асуудалнуудыг өөрынгөө ханамжа, дурадхал нэгэнтэ бэшэ хэлэһэн байна. Заседаниин хүдэлмэридэ Арадай Хуралай Түрүүлэгшын орлогшо А. И. Карнышев, Конституционно Сүүдэй Түрүүлэгшэ О. В. Хышкетуев, профсоюзудай республиканска соведэй түрүүлэгшэ С. А. Тимин хабаадалсаба.

Яруунай аймагай "Ульдэргэ" колхозой түрүүлэгшэ, ветеринарна эрдэмэй кандидат Лидия Даржаевна Цыбикжапова арбаад жэлдэ энэ томо ажахыг хүтэлбэрилжэ ябана. Тэрэ нютагай зондо ехэ хүндэтэй, нэрэтэй юм. Тэрэнэй наһанай нүхэр, колхозой ахмад агроном, Буряадай Республикын

габьяата агроном Никита Цыремпилович Аюшин нютагта баһал арба жэлэй хугасаа соо худалдаа А. Д. Цыбикжапова (дээрэ) хоншоодой хаань болоһон республиканска заншалта зүблэжэ хабаадажа, дэлгэрэнгы хэлэһэн байна. С. БААДУЕВАЙ

Буряад Республикын Арадай Хуралай Тогтоол ЖЕЛЕЗНОДОРОЖНО ХУНГУУЛИН 45- ДАХИ ОКРУГНОО БУРЯАД РЕСПУБЛИКЫ АРАДАЙ ХУРАЛАЙ ДЕПУТАДЫЕ ХУНГАЙ ХУНГАЛТА ЗАРЛАХА ТУХАЙ

Буряад Республикын Арадай Хурал иигэжэ тогтооно:
1. Буряад Республикын Арадай Хуралай депутатуудыг хуунгалта тухай" Буряад Республикын Хуулийн 41-дхи статийг зохидуулан, Улаан-Үдэ хотын Железнодорожно район Железнодорожно хунгуулийн 45-дахы округоо Буряад Республикын Арадай Хуралай депутадыг хуунгалта хуунгалтын 17-до зарлаха.

2. Железнодорожно хунгуулийн 45-дахы округоо Буряад Республикын Арадай Хуралай депутадыг хуунгалта талаар Буряад Республикын хунгуулийн комиссийн дурадхалаар гаргашан сметыг баталаа, Буряад Республикын Арадай Хуралай депутадыг хуунгалта үнгэргэхын тула мүнгэн хангай шуган хэрэгсэлнүүдыг бэдэржэ олохынь Буряад Республикада Правительствата даалгаха.

Буряад Республикын Арадай Хуралай Түрүүлэгшэ М. И. СЕМЕНОВ

Улаан-Үдэ хото.
1995 оной сентябриин 8.

Буряад Республикын Арадай Хуралай Тогтоол БУРЯАД РЕСПУБЛИКЫН АРАДАЙ ХУРАЛАЙ КОНСТИТУЦИОННО КОМИССИ ТУХАЙ ДҮРИМ ТУШАА

Буряад Республикын Арадай Хурал иигэжэ тогтооно:
Буряад Республикын Арадай Хуралай Конституционно комиссийн тухай дүримыг баталаха.

Буряад Республикын Арадай Хуралай Түрүүлэгшэ М. И. СЕМЕНОВ

Улаан-Үдэ хото.
1995 оной сентябриин 8.

хургуули дүүргэгшэд оюутад болобо

мэтэ асуудалнууд оюутадай ханаа зободог.

Эдэ үдэрнүүдтэ "Намар-95" гэжэ оюутадай фестивал үнгэргэхэ ханаатайбди. Тийхэдэ үдэрын семинар, үдэшэниинь концерт болохо. Энэ фестивалдаа городой бэлгитэй дуушадые уринхайбди.

Андрей хараха ялзада залуухан, хорёод наһанай гэхээр, урин шарайтай, һонор хурса нюдэтэй хүбүүн. Хөөрэдэхэдэшье, зулгыг зохида зантай, хүнэй анхарал өөртөө эрхэ бэшэ татажа шададаг хүн гэжэ хараһаар ханаа һэм.

Я. ЖАМБАЛОВА.

Энэ хабар Гүнэйн дүр хургуулиие 19 үхибүүд дүүргэжэ гараба. Тэдэнэр бүтэдөөр шахуу хургуули үргэлжэлүүлхэнь.

7 хүбүүд, сагаданы дээрэ хургуулинуудта, гэрэ томо Шэтэ, Улаан-Үдэ болон бүтэд хотонуудай институтуудта оюутад боложо ороо. Бүтэд тэдэнэр түмэр занай инженернүүд, багшанар, оюутан техникын мэргэжэлтэд болоно юм.

хургуули дүүргэһэн табаниинь аралжаа наймаһаа ажал эрхилхэ зорилготой коммерческэ техникын училищинуудта ороо. Хоёрдугаар хүдөө ажахын мэргэжэлтэ училищын шабинан болобо. Үлэһэн хоёрын нютаг дээрэ намарай ургаса худалдаа хүдэлмэридэ хабаадана.

Гүнэйн хургуули гүнзгий эрдэм мэдэсэ шабинартгаа гаргана гэшэ аабза тэмдэглэхээр.

Ага.

Ц. ГОНГОР

Залуушуулай ударидагша

Новосибирскын гүрэнэй университетэй Буряадай филиалай физико-математикын факультетэй 3-дахы курсын оюутан Андрей Бородин университетэйнгээ студклубай түрүүлэгшэ ба эмхидхэлэй комитетэй президент юм. Тэрэнэй туһалагша, физикын таһагай лаборант Түмэн Львович Митыпов нүхэр тухайгаа иигэжэ хоёронь: "Андрей манай оюутадай ударидагша болоно. Тэрэнгүйгөөр нэгэньшье хэмжээ ябуулга

университеттэмнай үнгэрдэггүй. Андрей бүхы юмэнэй түлөө ханаагаа зободог хүн юм. Бидэ өөһэдүг хүтэлбэрилхэ аргаар ажалладагбди. Хэрэгтэй юмэ бэлдэхэдэ, бүхы асуудалнуудыг бараниинь өөһэдөө шийдхэнэбди. Манай университетэй захиргаан ажалыемнай шалгадаг ба мүнгэнэй талаар туһаламжа хүргэдэг".

Университетэй оюутад сентябриин 22-хоо залуушуулай хуралдаа үнгэргэжэ байна. Энэ хэмжээ ябуулгын программа

университетэй эмхидхэлэй комитетэй гэшүүдэй, мүн Андрей Бородинай оролдолгоор хэгдэжэ байна.

Андрей, өөһэдүнгөө ябуулжа байһан ажал тухай хөөрөжэ үгыт.

Энэ хуралдаа бэлдэлгэдэ ехэ саг гаргагдаа. Мүнөө үеын дээдэ хургуулийн байдалда ёһоотой сэгнэлтэ үгэхэ, оюутадай ажабайдалай шухала асуудалнуудыг үзэл бододо тодорүүлха гэшэ манай зүблөөнэй зорилго болоно. Ямар дээдэ хургуулинуудта хурахабиди, ямар багшанар мааньта заахаб, дээдэ хургуули дүүргэхэдэ, ямар бэлдэхэлтэй мэргэжэлтэд болохобиди гэхэ

Партинууд болон хүдэлдөөнүүдтэ

ХУНГАЛТЫН УРДА ТЭЭХИ ТЭМСЭЛ ЭРШЭДЭНЭ

Российн Федерациин партиин Буряадай пленум боложо, эхэндээ В. Б. Базаров элхэлэ хэбэ. Энэ дээр мүнөө үедэ олон түүрүүн байдал элхэлэгээр хэлсэгдээ. Ельцин, Путин, Жириновский мүнөө үедэ байн политика болон эрдэ бургуушаагданан Юб гэхэдэ, тэдэнэр баялиг зөөриие хари гүрэнэй байдал худалдажа байна. Мүнөө үедэ капитал манай орон аломинини гурбанай хушиг, минеральна үйлдбэрлгын хоёр хушиг мэдэлдээ хуу гэж элхэлэшэ

Энэ оной, нефтийн, газай, газай алта олзборилгын шаленностьда мүн лэ байдал ажагламаар. Святогорско-Ленинградский (Ленинградский) 80 процент акци швед худалдажа абанхай. Норвегийн ба Норвегийн ба Лимано-бассейнэй 2 млрд. нөөсэтэй хэбтэшэ үйлдбэрлхыень

үгтэнхэй. Эрхүүгэй областин "Сухой лог" гэжэ алтанай уурхай Австралийн фирмэ худалдажа абанхай байна. Нийн шанартай булад гаргадаг Новолипецкын металлургин комбинатай 40 процент акцинь америкынхидта худалдагданхай. Новолипецкын цементын завод мүн лэ имэрхүү байдалда оронхой. Уралмашай акцинуудай дүшөөд процент хариин гүрэнүүдэй мэдэлдэ ороод байна. Газай болон нефтийн промышленностьда нилээд хушэр байдал тохёолдоо. Жэлэй дүүрэгт Газпромой 40 процент акци хариин капиталай болохо хараатай. Мүнөө хари гүрэн руу 20 процент нефть худалдагдана, мүнүнгийн хариин банкда үлэнэ гэхэ мэтэ олон тоото жэшээнуудые элхэлэшэ сугларашадай хонорто дурдаба.

Хүдөө ажахые үмсэлэлгэ хэбэбди гэжэ бүхы малаа, техникээ манай орон дотор хубаажа абанхай. Манай республикада 60 процент колхоз, совхозууд хандаранхай, бэшэниин арайхан гэжэ амидарна. Колхознигууд салин мүнгээ үннэйшье хараагүй гэжэ В. Б. Базаров тэмдэглэбэ.

Залуушуул мүнөө үедэ ажал хэхэ дурагүй болошоо: Бултадаа шахуу наймаа намнана.

Эрдэмтэд, багшанар, врачнууд салин хүлхэнэйнгөө бага дээрэхээ дэлгүүр дээрэ юумэ худалдаха баатай болоно.

Хүдөө ажахыда газар үйлдбэрлгэ хүндэ хушэр байдалда оронхой. Мүнөө үедэ 250 мянган гектар газарта юуншье таригдаагүй, тиймэхээ тэрэ ехэ таряалан үрмэдүүдэ дарагдашан байдаг. Шэнийсэ тарилгын хэмжээн бага болонхой, таряа тарилгын болзор ехээр хойшолуулагдана. Эгээл тиймэхээ биржын үнэтэй хилээмэ абаха болоо хаа, багал хилээмэнэй сэн дээшээ болохо ёготой гэжэ багсаамжалагдана.

Эрдэмтэд, багшанар, врачнууд салин хүлхэнэйнгөө бага дээрэхээ дэлгүүр дээрэ юумэ худалдаха баатай болоно. Хүдөө ажахыда газар үйлдбэрлгэ хүндэ хушэр байдалда оронхой. Мүнөө үедэ 250 мянган гектар газарта юуншье таригдаагүй, тиймэхээ тэрэ ехэ таряалан үрмэдүүдэ дарагдашан байдаг. Шэнийсэ тарилгын хэмжээн бага болонхой, таряа тарилгын болзор ехээр хойшолуулагдана. Эгээл тиймэхээ биржын үнэтэй хилээмэ абаха болоо хаа, багал хилээмэнэй сэн дээшээ болохо ёготой гэжэ багсаамжалагдана.

Хүдөө ажахыда газар үйлдбэрлгэ хүндэ хушэр байдалда оронхой. Мүнөө үедэ 250 мянган гектар газарта юуншье таригдаагүй, тиймэхээ тэрэ ехэ таряалан үрмэдүүдэ дарагдашан байдаг. Шэнийсэ тарилгын хэмжээн бага болонхой, таряа тарилгын болзор ехээр хойшолуулагдана. Эгээл тиймэхээ биржын үнэтэй хилээмэ абаха болоо хаа, багал хилээмэнэй сэн дээшээ болохо ёготой гэжэ багсаамжалагдана.

үхибүүдээ суургалаад, ажалдаа ошодог болонхой. Тэрэнь ехэл ханаа зоборитой гэжэ мэдээжэ. Үхибүүдэй үсөөнөөр ябадаг болохонхоо олон саадууд, яслинууд, лагерьнууд хаагдана.

Элүүр энхые хамгаалгын албанда хүшэр байдал тогтонхой. Бээ аргалуулын тула мүнөө сагта бага бэшэ мүнгэн хэрэгтэй болоно. Эм домой үнэтэй гэшэнь яаха аргагүй болонхой. Ехэнхи эмүүд элдэбын коммерческэ байгуулаалтануудай гарт, тиймэхээ үбшэнтэн дэлгүүр дээрүүр хэрэгтэй эмүүдээ бээрхэ баатай болоно ха юм.

Соёлой талаар хэлэхэ болоо хаа, олон тоото хүдөөгэй клубууд, библиотекэнүүд хаагданхай. Мэргэжэлтэ театрнууд мүнгэнэй үгы дээрэхээ гастрольдо гаранагүй, театрай зүжэг нааданууд хоон шахуу зал соо үнгэргэгдэнэ. Бэлитэй артистнар бага салин абана, тэрэнь саг болзор соогоо түлэгдэнэшьегүй. Эдэ бүхы бэрхэшээлүүд арад зонийн соёлод тон ехэ наад ушаруулна.

Гэр байрын-коммунальна ажахын албанда ойлгогдохын аргагүй ушарнууд болоно. Хүн гэрэйнтээ ба коммунальна хангалтын түлөө, зайн галай, радио ба телефонингоо түлөө

мүнгэ түлэжэ шадахаа болёо. Энэ бүхы түлбэринь абажа байн пенсийнээ 50 процентээр ехэ болоно. Пенсионерүүд, олон үхибүүтэй айлууд, ганса эхэнэрүүд, ажалгүйшүүл хүндэ хушэр байдалда оронхой. Гэргүйшүүл яаха аргагүй олон болоно.

Иимэрхүү хараа бодолтойгоор Россиян Коммунист партиин Буряадай эмхин түлөөлэгшэд хунгалтын урда тээхи тэмсэлдэ ороно.

Мүнөө Гүрэнэй Дүүмэдэ үнгэргэгдэхээ байн хунгалтын үедэ Буряадай коммунистууд, рескомой гэшүүн Николай Яковлевич Кондаковой кандидатура дэмжэхэ гэжэ шийдэбэ. Мүн тэрэнэй кандидатурые аграрна парти, аграрна союз, республикын дайнай болон ажалай ветерануудай совет дэмжээ.

Мүн Россиян Коммунист партиин зууршалаар манай республикада С. П. Будажапов, Н. Ж. Бурцев, А. Д. Рандина, Н. А. Шишмарев, В. С. Хандуев гэгшэд дэбжүүлэгдэнхэй.

Я. ЖАМБАЛОВА.

Дээ хоол элбэгжүүлгэ - эгээл шухала зорилго

“ХАРААЛНАА БЭЭЛҮҮЛХЭБДИ...”

Хангайн колхоз хадаа ажаамай аймагай эгээл хойто захын ажахы. Тэрэнэй таряалан, ажаамайнуудай ехэнхи ажаамайнууд сэдбэг хүйтэн газарнуудаар ороно. Август нарын арба баранхуур, Үмхэй, шүүшын хюруу унажа, шүүшэй ургамал цэргөөн ольбондо дайрагдаа. Уланхаанайхид үбхэ шанган, таха таряагаа аймагай ажаамайнуудта орходоо, болзор соо хуряжа арга бээрдэг.

Дэлгүүрэй экономикодо ажаамайнууд энэ ажахы хилээмэ орходоо заахан ажаамай хаа, хүсэ шадалаа ажаамай аргагүй.

Амарай түмэр харгын ажаамай баригдажа байха үеэр бодохон Уланхаанай ажаамай хадаа дэлгүүрэй ажаамайнууд эрхэ байдалда ажаамайнуудые, колхозшые ажаамайнуудайн

Хойто зүгэй үсөөн тоото ажаамайнууд ажаамайнууд. Тэдэнэр али зүргээр ажаамайнууд гээшээ? Энэ ажаамай тоб гэмэ харюу ажаамай тон эл бэрхэтэй.

Хурбан отаргү, али нэгэ ажаамай фермэ таряашанай ажаамай, ажаама эрхилэн ажаамай зуураа, адууна малдаа ажаамай өөрын хүсэ ажаамай бэлдэхэнэ. Тиихэдэ ажаамай элхэ хүснэй, шэнгэн ажаамай түлөө мүнгэ ажаамай гээшээ. Эдэнэр эдэ ехэ ажаамай олохо, абаха ажаамай байн үхэр ажаамай, ноохо, арха, ажаамай зэргэтэй ааб даа. Ажаамай байра дээрнэ абаха ажаамай, хүншье олдохон ажаамай мүнгэтэй болохын ажаамай, ноохо, хони, малаа ажаамайнада аглаад, Улаан-Үдэ ажаамай хэрэгтэй ха юм. Тиигэхэ ажаамай автомашина ажаамай Хэсүүл болоно даа. Ажаамай ажаамайнууд

ажамидархын тула эдэб арга бээрнэ.

Уланхаанай колхоз Хурамхаанайнгаа аймаг дотор бээ даанхай хамтын ажаамайнууд нэгэн болоод, эвенк сомонойнгоо харьяата газар дээр түбхэнхэн байна.

Манай колхозой бүридэлдэ табяад шахуу гэшүүн ороно. Эдэнэрнай иматгал механизаторнууд, малшад, барилгашад болоно гэхэдэ алдуулгүй. Ажаамайнай таряалангай талмай Хуллаг гэжэ газарта оршоно. Эндэ 300 гектарта шэнийсэ, 500 га талмайда обёос, 250 га газарта зёлнко таряа зомди. 350 га талмайда паар бодхоонхойбди, - гэжэ колхозой түрүүлэгшэ Василий Яковлевич Вибэ хөөрэнэ.

Хуллагай таряалануудай ургасан нёдондо жэлэйхнээ муу бэшэ. Энэ хэрэгтэ механизаторнууд Павел Цыденов, Владимир Рингичин, Владимир Сонголов, Даша Батуев, Саян Раднаев, Цыренжаб Мунгонов, Жаргал Занданов, Доржо Ширеторов гэгшэдэ оруулан хубита бага бэшэ гээд тэмдэглэлтэй.

Мүнөө Хуллагай бригадын таряашад брөөно таряагаа талын онгосонуудаар хадан абажа, тоог дээрэ сээрлэн хатаажа байнхай.

Ажаамай хүтэлбэрлэгшэд ургуулан абаан таряанайнгаа зарим хубиенэ худалдажа, мүнгэн болохо, оньон техникэ худалдан абаха, бэшэнь үрэнэ хүрэнгэдөө хаагаад, нютагайнгаа хүн зондо таарамжатай үнэ сэнгээр худалдаха хараатай.

Уланхаанай колхоз хү хаалин фермэтэй боложо байна. Тэндэнь хаалишадаар Цыцыкма Ухинова, Мэдэгмаа Гомбоева, Цыгуума Аюшеева гэгшэд, ахалагша үхэршэн Цырен Ухинов түрүүтэйгээр ажаллана. Хаажа абаан хүеэ, зөөхэй болгон гарганадай удаа, тоныень бүлэжэ, хүн зондо салин түлбэрийн орондо хубаажа үгэнэ.

Ажахын түрүүлэгшын орлогшо Жаргал Дамбиновтай уулзажа, үнхэн хөөрлөөд, удаан колхозой гэшүүдтэй уулзахадаа, уланхаанайхид дэлгүүрэй экономикын бэрхэшээлүүдэ хүсэд дабан гаража, ажамидарха талаар урагшатай алхамуудые хэжэ эхилбэ ха гээд ойлгоо нэм.

Колхозой гол халбаринуудай нэгэн адуун хүрэгөө олошоруулха талаар эндэ горитойхоо юумэн хэгдэнэ. Ажахын адуушадаар Виктор Туракин, Булад Очиров гэгшэд худалдэ. Эдэ хоёрто 100 гаран гүүн арбан азаргатайгаар, 180 толгой дааган, гунадтайгаар даалган үгтэнхэй.

Энэ жэлдэ 80 гаран унаган абтаа. Тэдэнь гарза хоролтодо оруулагдаагүй.

Колхозой түб Уланхаан тосхондо ажахын хүсөөр хилээмэ бариха тусхай байра түхээрэгдэнхэй. Тэндэнь сүүдхын туршада 300 шахуу бүлхэ хилээмэн бэлэн болгодоно. Нютагтаа баригданан амтатыйхан хилээмээрээ колхозой түб хууриндахы гэшүүдэйнгээ гэр бүлэнүүдэ, холо ойрын гүүртэ, фермэнүүд дээрээ, хүдэлдэг хүнүүдэ, хургуулийн үхибүүдэ хүсэд хангана.

Колхозой механизаторнууд мүнөө жэлдэ таряалангайгаа талмай 200 шахуу гектараар үргэдхөө. Тэрэнь Оолсо гэжэ газарта оршонхой. Тэндэ хилээмэ барихада таарамжатай, нютагай уларилда даданхай шэнийсын үрэнэ хүрэнгөөр тарила хэхээр харааланхай. Иигэжэ уланхаанайхид хүнгэн үнэ сэнтэй хилээмэтэй болохо арга боломжо олохон гэшээ.

Уланхаанай эвенк сомоной харьяата газарай колхозой барилгашад урдаандаа ажахын түб тосхон байн Ягдаг хууриндаа хүлэй жэлүүдэй хугасаа соо шэнэ шэнэ гэрнүүдэ бодхоон толлоно. Энэнь тон найшаалтай.

Г. БАДМАЕВ, манай корп.

Үдэрэй үзэгдэлнүүд

“ГЭМЫНЬ УРДАА, ГЭМШЭЛЫНЬ ХОЙНОО...”

Наяхана болохон ушар тухай нютагаймни басаган намда иигэжэ хөөрбэ:

Улаан-Үдэ хотын “Юбилейнэ” магазинай хажууда ябатарни, нэгэ хара шарайтай эхэнэр тогтоожо, автовокзал хүрэтэр ямар автобус ошодог бэ гэжэ хураба. Шэг шарайень харахада, цыганшуу хэбэртэй. Балай хүнөө дороор хубсалхан бэшэ, хоёр-гурбан үүдэн шүдэнийн алтан гэхээр. Дэлгүүр дээрэ нэхэнэ шаали, халаад гэхэ мэтые худалдааг эхэнэрүүдэй нэгэн байгаа юм гү?

Хураан асуудалдань харюусаад, саашалха гэхэдэнь, “Шамайе хүн элбэдэжэ, зүүн хажуудашни үбдэдэг болохон байна” гэжэ тэрэнь хэлбэ. Басаган хонирхожо, яагаа гайхалтай юм, нээрэшье, хаа-яа хахдагдэ нэн гү даа гэжэ ханаадхиба. Ехэл ханаагаа зобохон хэбэртэйгээр тэрэ хамган дуутарба: “Үнэтэй сэнтэй саархаар гү, али алтанай зүйлөөр нюураа аршаха хэрэгтэй. Тиигээд саархаар орёогоод, миний алын дээрэ табяад, зүүн мурьмни алад нёлбоорой”, гэбэ.

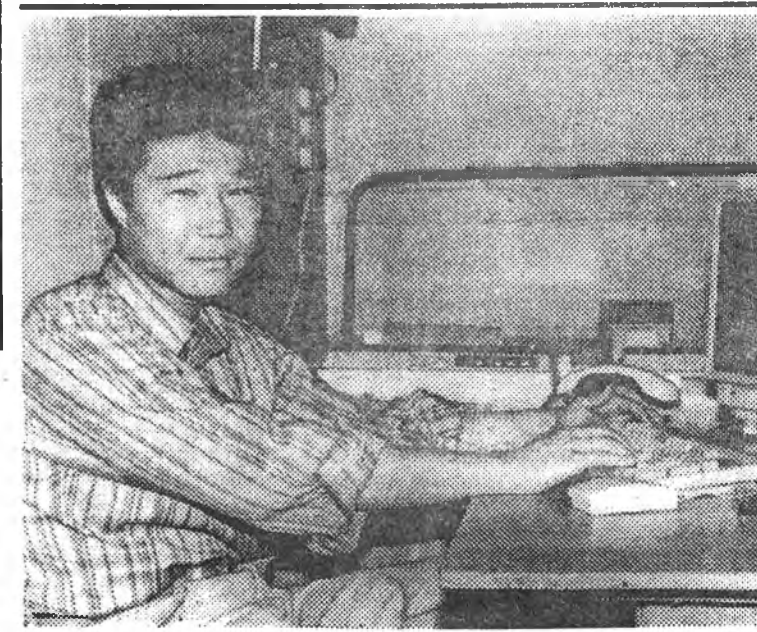
Үнэхөөрөөшье, ямар юумэ боложо байгаа юм бэ гэжэ сошохон басаган алтан нийхээрээ нюураа аршаха гэжэ бодобо. Юундэб гэхэдэ, бэшэ сэнтэй юумэн үгы шэнги байгаа.

Тэрэ эхэнэрэй хэлэхээр аршаад, алтаяа хармаандаа хэхэ гэжэ байтарнь, нүүгдэнэ илдам налтайгаар: “Миний алын дээрэ табига, маани уншуулаагүй хаашни, юумэн- бүтэхгүй. Тиигээд энээнэ гэртээ хүрэтэр задалангүй, ошоод, стакантай унан соо- нийхээ хээд харахадашни, шамайе хорлохон эхэнэрэй дүрэ харагдаха. Нүүдэнь саархана шагаагаарай” гэбэ.

Юрэдөө, иимэ юумэ дуулахадаа, басаган ухаангүй эхээр этигэжэ, хэлэхэн юумыень хуу бүтэхээр бэлэн байба. Эдэ бүгэдые хуу барагдан хэхэнэй нүүлээр басагые яруулжа, ерэнэн трамвайда хуулгаад табигархиба. Харгыдаа гентэ үнөөхи алтан нийхэмни саархан соогоо гээшэ гү, юундэ гэртээ хүрэтэрөө бү хараарай гээ нэм даа гэжэ тэрэнэй ухаандан ороодхибо. Тиигээд саархана нээжэ харахадань, досоонь юуншье байбагүй. Басаганай зүрхэн эзэлүүдгүй шэмшэржэ, одоол тэрэ эхэнэрэй мэхэдэ орохоноо ойлгобо.

Энэ ушар залуушуулда хургаал болохо гэжэ найданаб. Иимэ хуурмаг мэдэлшэднэ холуур ябыт гэхэ байнаб.

Я. ШАГДАРОВА.

ДУРАТАЙ АЖАЛДАА УРМАШАН...

Мүнөө дэлгүүрэй харилсаанай хүшэр үедэ, дээдэ дүүргэнэ олохон залуу хүбүүд, басагд республикын хэлхэ холбооной таагуудые компьютерна нэгэн нийтэ түхээрэгдэ оруулха, тэдэнэй ажалай программа зохион табиha талаар харюусалгатай хэрэг даалгагданхай.

Дуратай ажалдаа урмашан хүдэлжэ байн Булат Анатольевич Этагоров саашадаа бүри ехэ амжалта туйлаха гэжэ найдагдана.

инженер-программистын тушаалда ажаллаба. компьютерн хайн мэдэхэ залуу мэргэжэлтэдэ республикын хэлхэ холбооной таагуудые компьютерна нэгэн нийтэ түхээрэгдэ оруулха, тэдэнэй ажалай программа зохион табиha талаар харюусалгатай хэрэг даалгагданхай.

Дуратай ажалдаа урмашан хүдэлжэ байн Булат Анатольевич Этагоров саашадаа бүри ехэ амжалта туйлаха гэжэ найдагдана.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Булат Этагоров ажалдаа. М. ШАНТАКОВОЙ фото.

ТОЛЫ

ХҮЛЫЕНЬ ТУЛГАН, СЭДЬХЭЛЫЕНЬ СЭЛМЭЭН...

"БУРЯАД ҮНЭН" газетын "Толы" (ородоор "Зерцало" гэжээ) оршуулагдадаг юм гэжээ буряад нүүхэднй ойлгуулаа хэн) хуудан олоной дура буланхай гэжээ мэдэхэб. Ород хэн хойноо ород хайн эхэнэр тухай ороодоор бэшижээ, "Толы" хуудандаа дурадхаа гэжээ шийдэб. Буряад газетэд ажилладаг коллегуудын гэжээ оршуулжа гаргаа наань, ехэ баярлахэб. Эртэйхээ баяр хүргэнэб.

БИ ЭНЭ эхэнэртэй урда тээнэ нюураараа уулзажа танилсаагүй байгаа. Гэбэшье үнэн уулзахаа, тэрэннйе абааар лэ таниаб: мяхалиг багтай, хүдэлсэнэ эршэтэй, урихан шарайтай, үнийнэй танил мэтээр хөөрэддэшэхэб. Домна Епифановна Тихонова гэжэ алдар нэрэтэй.

Гурбан хэн гү, али дүрбэн жэлэй саана Шэнэ-Бэрээнэй шэмээшгүүдэй ансамбль тухай хайн дамжуулга телевизорээр хэгдээ хэн. Тэндэ илангаяа эхэнэрнүүд илгараа бэлэй: эрэн-марьян шэмээшг гоё хубсаһатайнууд, оньһон хошоо үгөөр холбон залгуулжа байгаад, задаруон гоёор дуулаадаа бэлэй.

Уг гарбалайнгаа хүндэмүүшэ заншал харуулан, Домна Епифановна "айлшадые" столдо урижа, халуун сай аялалдаа, уран үгын урасгал болгон, хошон зугаа дэлгээ хэн. Гэрэ дамжуулга сэдхэлдэ бүхөөр хадуугаа наабдаа. Тиигээдшье "Долушка" ансамбль аймагай хайндэрнүүдтэ ото хабаадажа, олондо хайшаагдадаг болоо хэн.

хайнаар баригдаһан бата бэхи гэртэнэ ороходо, уужам, харуул, бүхы юумэн эмхи гуримтай. Төөдэйдөө айлаар ерэхэн аша басагадын хөөрэддөө шагнахааа зүбшөөл асуугаад, диван дээрэ томоотойгоор нууба.

Домна Епифановнагай хөөрөөн хүхюун бэшэ байгаа. Байд гээд лэ хоолойн шэшэрэн, нүдэнийн нудимеаар дүүрэхэ юм.

Түрүүшынгээ нүхэрһөө гурбан үхибүүтэй үлэхэн эхэнэ, намгаа үхүүлээд, табан хүүгэдтэй гурбан уринэр хойно хойноһоо түрээб. Олон үхибүүтэй ехэ бүлэ болобошье, юумээр элбэг-дэлбэг бэшэшье наа, эбтэй зетэйгээр ажаһуужа эхилээ. Теэд ажана амгалан байдал удаан үргэлжэлөөгүй: эсгээ болоһон Епифан Парамонович Власов гэм зэмээшье мэдэнгүй, 1937 ондо хамалганда ороо.

— Эжытэймнай үгэшье хэлсүүлэнгүй, үхибүүдын үндүүлэншьегүй, үрсэгэ-түрсэгэ түлхээд лэ, гэзэгшье тардажа, абаад ябашаһан юм лэ даа, Домна Епифановна нүдээс аршан ороонэ. Тиигээд лэ баһал тушаагдаһан ондоо хүнүүдтэй хамта эсэгэн Монголд түмэр харгы таталсаа. Тэндэ 1942 ондо ами наһанин татаадаһан байна. Имагтал 1955 ондо хэрэгын сагааруулаадаа юм.

Эхэнэ бүхы үхибүүдэ гансаараа хүл дээрэн гаргаа. Тэрэ тоодо-нүхэрэйнгөө табан хүүгэдые. Хүдэлмэридөө хүсээ баран, хөөрхы, бэе муутай болоһон байгаа.

— Орондон ажалын хэжэ байгаад, эжыгээ хоёр жэл соо харуулааа бэлэйб. Тиигээ битнай мүртэй хургуулишье үзөөгүй хүм даа, — гэжэ Домна Епифановна гунигтайгаар энэбхилнэ.

Долоон класс дүүргэһэн басаган Улаан-Үдэ ерэжэ, нарин сэмбын фабрикада (тэрэ үедэ комбинат болоодүй байгаа ха юм даа) ажалда орожо хүдэлбэ. Ноһо арилгаха, угааха, ээрэлгын цех, сэмбэ нэхэлгын цех - хүдөөһөө ерэхэн басаганда үлгэрэйхи шэнги, хамаг юумэн һонин байгаа хэн. Тэндэ гурбан жэл ажаллаад, хүдөө нютагаа бусаһан юм.

1954 ондо Домна басаган Антон Тихонов гэжэ хүбүүнтэй хуби заяагаа холбоо хэн. Тэрэ хүбүүн спиртзаводой гаражда ажалладаг байгаа. Залуу аялай түрэшье хүхюугээр үнгэрөө.

1975 ондо гэр бүлөөрөө Тихоновтэн Шэнэ-Бэрээн нүүжэ ерээ хэн. Гэрэй эзэнэй түрэл гарал тэндэ олон байгаа. Хүдэлмэридэ ябажа, гэрэйнтэ ажал сахижа, долоон хүүгэдые ехэ болгожо байтарнь, Антон Павлович наһа баража, Домна Епифановна хүүгэдтээ баһа үншэрбэ...

"Зоболондо диилдэхэ болобол, зумбараанай нүхэ

руу үгэлөөрэй", — гэдэг. Хүндэ сагтань хүлэнь тулдаг, сэдхэлэнь сэлмээдэг нэгэл "нүхэн", нэгэл абарал бий хэн. Домна үхибүүн наһанһаа дуу дуулаха дуратай байгаа-гэртээшье, хургуулидашье, фабрикийн уран хайханай коллективтэшье. Тиимэһээ Шэнэ-Бэрээндэ ерэхэднэ, хүдөөгэй соёлой байшанай директор болохынь дурадхаһан байна. Энэ тушаалые даажа абаад, Домна Епифановна ехэл дуратайгаар ажалаа ябуулжа эхилээ.

Зонтой ниилэсэтэй хэн хойноо, удангүй үгээ ойлголсон, ажалын бусалжа оробо. Хүдөөгэйхидүүл клуб руу харгыдаг болобо.

Тиигээ уран хайханай коллектив дахин бүриддэжэ, утаар аялгатуулан дууладаг шэмээшг дуунууд эдэлбэ. Домна Епифановнагай найман жэлдэ клубай хүдэлмэрийе ударидаха үедэ фольклорно ансамбль холо ойро газараар концерт харуулжа, олон удаа ябаа, конкурсуудта хабаадажа, шангай нууринуудые эзэлэ, Улаан-Үдэдэ этнографическа музейдэ хоёр дахин дуулажа, хатаржа, телевиденээр харуулаадаа.

1985 ондо Домна Епифановна наһанайнгаа амаралтада гараһан байна. Гэбэшье ансамбльһаа холодоогүй. Концертдэ бэлэдхэлэй болохо үедэ наһажаал эхэнэрнүүд репетицидэ ходо ябадаг. Нүүдэнэ Шэнэ-Бэрээнэй соёлой байшанай тайзан дээрэ уран шадабарияа тэдэ харуулдаг гэшэ. Тиигээд харгыдаа тэдэ гарахадаа: Загарай, дүтйн нууринууд тэдэнийе утгаха. Хонхоло, Наденин, Тарбагатайн аймагай бусад нууринууд, республикымнай ниислэл хото Улаан-Үдэ хүртээр зам харгынэ нунаха.

Үзэхые үзэхэн, үһөө сайһан эхэнэрнүүдэй хатаржа байгаад, согтой хүхюугээр дуулаахые шагнахадаа, бодоод өөрөө хатаршаха дуранин хүрэхэ, харин гунигтай дуу шагнахадаа, оршолон бэшье бодон гажаралсахаш. Эдэ бүгдэ Домна Епифановнагай зүрхэн соотуур "гулгиржа" гараһан аялга дуунууд гэжэ мэдэрхэн.

Соёлой хургуулида нуража байһан студентнэр Домна Епифановнада ошожо, аман зохёолой талаар практика гарадаг юм. Хуушанай дуунуудые, мүн арадай аялануудые дуулажа үгэхыень, онтохонуудые хөөрэхыень, тоолуурнуудые, шог ёгто үгүүлэлнүүдые, оньһон хошоо үгэнүүдые хэлэжэ үгэхыень студентнэр наһажаал хээтэйдэ хандан гуйдаг.

Эдэ мэтын баялиг Домна Епифановнагай сээжэ соо барагдашагүй даа! Д. Е. Тихонова наһан соогоо хадуужа абаһан баялигаа халташье харамнангүй зонтой хубаалдадаг гэшэ. Өөртэнэ нэрэ үгэлсэхэн Просинья хээтэйһээ аман зохёолой гол баялигһаа хүртэхэн байха. Мүн ондоошье хүнүүдхэ дуулаһан ааб даа. Нэгэ шагнаһанаа мартаха гэжэ байгаагүй, Домна Епифановна аргагүй һонор эхэнэр юм. Заримдаа хаалта болодогшье наань, эсэбэритэй, шалаатайшье наань, баялигаа хубаалдахаа хайн зантай энэ эхэнэр хэндэшье үгы гэдэггүй.

Заримдаа үхибүүдын, ашанар, эзэнэрын (мүнөө тэдэнийн тоо 12 болоо) төөдэйдөө суглараад, гэрэйнгээ хүнхинэтэр дуу дуулаадаг. Гоёор дуулаадаг даа! Ира эхи татаха. Бишыхан Надя угаа нарихан хоолойгоо олоной аялгада шадмаргаар "гүрэлдүүлхэ". Төөдэйн баярладаг: шэмээшг дуунууд үеһөө үе дамжан, хээээдэшье мартагдахгүй. Аша эзэнэрын аялгатууень абажа ябаха, саашан дамжуулаха. Аялга дуун алтанһаа үнэтэй, арад зоной амин гол гэжэ дэмы хэлсэдэггүй байна. Иигээ Домна Епифановнада хэлэхэдэ, тэрэ тодожо абан, иигээ хэлээ бэлэй:

— Дуун зониие нэгэдүүдэг, хайн хайхан, сэсэн мэргэн болгодог. Аялга дуун халташье дундарангүй, арад зондоо үлэхэ ёһотой. Зали ехэтэйгээр залуушуул дуулаадажа ябаг, хожомын үри хүүгэдтээ дамжуулха...

А. ТРОФИМОВА.

Хориин аймагтахи Байсын-Эбэр нютагай хургуулийн 50 жэлэй ойн баярта

АМАРШАЛГЫН БЭШЭГ

Хүндэтэ минии нютагайхид! Хүгжэлтын зула бадарһаар Байсын-Эбэртэ анха түрүүн хургуули тогтоһоор 50 жэл бэлэ энэ хайндэрөө тэмдэглэжэ байһаартнай, Та бүгэдэнийе амаршалга улам саашадаа манай Байсын-Эбэр нютагһаа сууга хүнүүд, орон нютагаа суурхуулан байха бээ гэжэ үнэн зүрхэнһөө нэригдэ Гэхын хажуугаар үхибүүн ябаһан бодолни гараһан, түрэн нүхэр эрэн тойрон, баярай хөөрдэмдэ абтан, дэбхэрэн, хүхын хэбэртэй...

Минии арбашье хүрөөгүй ябахдаа, манай нэгэ гэртэ үхибүү суглуулаад, Сахиин Пүнсэг (миний абга), Шагжын Цэдэб (соёлой мэдээжэ ажал ябуулагша Бата Далаевич Цыдыповын эсэгэ) 70 гаран жэлэй саана Байсын-Эбэрэй үхибүүдэ ном зоно эхилээ хэн. Бата Далаевич мүнөө энээн тухай дуулаагүй, Байс Эбэртэ хургуулийн тогтоһоор 50 жэл боложо, ойн баяр үншэжэ байнабди гэжэ намда уряал хэлэжэ ерэхэднэ, ошохо арга болом арайл намда үгы байда гэшье наа, ойн баяр жэл соо үргэлжэжэ гэжэ ханаагаа заһаад үлэбэб. Дэлгэр-Хаан, Хутагта тахалһа нютагаймнай эзэд намайе хүлисэнэ бээ. Ямаршье үе сагта нютагтадаггүй, уран үгэдөө холбон ябадагби.

Ч. В. ЕНДОНОВОЙ 70 НАНАНАЙ ОЙД

Чимит Вампилович,

Ши гэбэли хүлсэ.

Хүндэлжэ, Та гэбэли-

баһал хүлсэ.

Энэ хойр хандалһа дор

Элхи Тарбагатайн

Хүн боложо, холо ошохо

хүсэлэ

Хүсэлдүүлэлһи даа,

үгэн хүсэсэ.

Мүнгэн сангай министр

ябайһи

Мүнөөшье хүнүүд дурдана,

Гоё-гоё үгэнүүд урдана.

ябуулахаа,

Гүмээгэр хүн ябайһи даа,

мүнөөшье зандаһи.

Тиигээш хадда

Тэнсүүрнэ алдаһан

мүнгэ харахадаа,

"Халаг даа!" гэһэн үгэ

наанаһи зобоонгүй байха аал?

Мүнгэш "король" ябайһи

Тамнай,

Мүнгэ нашаганаагаарнь

танидаг хадда,

Буряадтаа түрүү хүнүүдэй

нэгэн лэ зандаа:

наанаһи зобоонгүй байха аал?

Мүнгэш "король" ябайһи

Тамнай,

Мүнгэ нашаганаагаарнь

танидаг хадда,

Буряадтаа түрүү хүнүүдэй

нэгэн лэ зандаа:

Точко тавилсаха байһи,

бу нартын,

Аха хүнэй Аургал

Абаха даа за хуушуулай.

Үндэртэ байһан амаршал

Үхибүүдээрэ оролдобол,

Үтэр түргэн ерэхэ

аалһи,

Үүлэнһээ буужа гэрнэһи

Үхибүүдээрэ ябыт даа

зандаа.

Энэ ушараар

эльгэ зүрхнөө

Энхэрэн байһаа амаршалһи

Цырен-Дулма ДОНАКОВ

Буряад Республикын

арадай поэт, РСФСР-ын

соёлой табиһа

хүдэлмэригшэ, Буряад

Республикын гүрэнэй шанс

лауреат

ҮРЭЭЛНҮҮД

Байгаль номын далай байдал
Оёорһоо тунгалиг,
Бархан үндэр уула шэнги
Орьёһоо тунгалиг,
Буряад оронойгоо галгуламга
бата бөхэр түлээд,
Дааган морёо бүүлэжэ,
Дархан солдоо нэрлүүлээд,
Хоймороор дүүрэн аша
уринэрөө
Холын замда зориулаад,

Хотоор дүүрэн адуу малга
Хоолойн дээжээр үдхөөд,
Тала нуга илгангүй
Тарха будаа надхуулаад,
Энхэ хайхан ороондоо
Эрдэм бэлмээр түгэлдэр
Эзэн болон жаргахамнай
болтогой!

В. ГУНГАРОВАЙ
суглуулбаринаа.

Уян пугархай зүжэгшэ
монгол басаган.

Ц. ЦЫРЕНЖАПОВАЙ
фото.

БАДМАЕВАЙ ҮРИ НАДАНАД — ПОЛЬШОДО

Найдан Хальмаг-Тангч нутагаар халдаа. Элисте хото хүрээ, бичкаа хэблэгдэдэг газет, журнал эрдэмтэй литератураар бонирхоон Тэрэн соо Польшодо ажагуулан даардана тухай ехэ мэдээлэл оложорхибоб.

Эхнэр гэхэд, иймэ. Хальмагай мэдээжэ эрдэмтэн Н. Илишкин тэрэ статья "Бадмаевтан - Польшодо" гэжэ хуушан дүр зурагтайгаар байна. Ямар юумэнхээ бэшээб гэхэдэ, Краков хотын эрдэмтэн Анджей Ямруш ба тэрэнэй дүү болохо Павел (зонай дунда Кекшаев) гэгшэдэ Бадмаевтанай гэжэ Польшодо ажагуулан тухай литература байгаа.

Эхнэр хатаршан Мария Бадмаева 50-оо оюудай үеэр Варшава хотын Ехэ тухай дээрэ хатаржа, өөрынгөө соо уурхуулжа байгаа. Эсэгэн-хүүхдэ, ахын-полячка нэн. Энэ басаганай хаанааа эхитэйб гэхэдэ, хаанай өөрын аргашан Пётр

Бадмаевтай сэхэ холбоотой. Юундэб гэхэдэ, Мариягай эсэгэн Пётр Бадмаевай ехэ дүтүн түрэлэйн хүн болоно.

Граждан дайнай эхилхэдэ, Пётр Бадмаевай үри наднад баруун тээшээ тэрелжэ, зариманинь Польшодо ажагуухаа үлээн байна. Эндэл Пётр Бадмаевай таардана Мариягай эсэгэ шэнэ байдалдаа айхабгар түргөөр дадажа, дээдэ зиндаатай ноёд дайнар танилсаад, үри хүүгэдээ ехын харгыда гаргаханаа гадна, өөрөө хүнүүдэ эмшэлхэн, түбэд эмшэлэлгээр ном хэблүүлхэн байха юм.

Тэрэ үедэ түрүү хараа бодолтой байхан Бадмаевтан Гитлерэй Польшые эзэмдэн абахада, Эхэ ороноо сүлөөлхын түлөө тэмсэдэг хүнүүдэ али болохоор тулалдаг бэлэй. 1944 ондо Варшавада булалгаанай болоходо, Бадмаевтан эдэбхитэйгээр хабаадаад, булалгаанай дарагдахада, нэгэ дүтүн түрэл плэндэ оронон байха юм. Тэрэ хүниие хальмаг морин сэрэгшэд немецүүдтэ плэндэ байхыень хараад, иигэжэ хураа гэхэ:

"Хэн гэсээбши? Хальмаг гүш?" - "Буряад" гэжэ харюусаба. - "Варшава хото хайшан

гээд ерээбши?" - "Граждан дайнай үедэ. Тэрэ сагта олон хальмагуудшы хылын саана гарахан байха. Олынь таниха байгаа?" - гэжэ харюусаба. "Шажан мүргэлөө нэлгээ гүш?" - гэжэ асууба ха. "Үгы" - гэжэ хэлээ, маани мэгзэм уншаа нэн. - "Зай, хүрөө. Шамайе гэртэшни табиха". - "Немецүүд яахаб?" - гэжэ хураадаг: "Бу ай, шамайе багуулахагүйбди", - гэжэ харюусаа нэн гэхэ.

Саашанхи Бадмаевтанай хуби заяан тухай түүхын эрдэмтэн, режиссер Анджей Ямруш иигэжэ тухайла. Бадмаевтанай үри наднад үшөө саашанхи баруун гүрэнүүдээр тарахан байха. Юундэб гэхэдэ, тэдэмнай түрүү хараа бодолтой, эрдэм бэлитэй, урагшаа ханаатай зон байгаа.

Мария Бадмаева эхэтээ Польшодо үлөөд, эрхим бэрхэ хатаршан гэжэ үлөөнгөө нэрэ суурхуулаад, 1956 ондо хүрэл медальда хүртээн намтартай.

Мүнөөшье болотор баруун гүрэнүүдээр Бадмаевтанай үри наднад байжа болоо. Хэн мэдэбэ?

Д. ДАМДИНОВ,
дайнай, ажал ветеран.

УНШАГШАДАЙМНАЙ ТУРШАЛГАНУУД

САНДАН ЦЫБИКОВ, Яруунын аймагай
Нархатын дунда хургуулийн багша.

АРБАН ТАБАНАЙ
НАРА

Арбан табанай нара
малхан дээрнэ тамарна.
Ар тоос байхадан,
малхан зүрхэм гажарна.
Арбан дарын түлөөтэй
арган ганса нүхэрнэ
ар толын хизаарта
ар замда ябанал.
Ар гансам, шинингээ
ар толооо бусахада,
ар баруул шарайеш
арнажа харахалби.

ХАБАР

Арбан оройной шубууд
эрэжэ,
арбан сагые яруулна.
Ар налар сээсгүүд
ургажа,
арбан соогур ягаарна.
Ар дэлхэн эгээл хайхан
саг
ар табанай морилоол.
Ар зүрхэнэйм баяр
гайхамшаг -
арнайд мүнээлөөл.

ЭДИРХЭН
НАНАЙМ
ҮЕДЭ НЭН

Арбанайнгаа түлэг
дунда
арбан танилсаа
нэм.
Арбан шарайеш, урихан
зангыеш
ардээ бүхөөр хадуугаа
нэм.
Арбан дүүхэй, сээсэдэм
гэнтэ
арбан гэрэлтээлши.
Арбан бөөлхөөр хүсээн
зүрхэндэм
арбан ошо бадаргаалши.
Арбан наһанай харгы
жэгтэй,
арбан шар болодог байн.

АХУХАН ДУРАН МҮНДЭЛДЭГ ЛЭ
(Ауун)

Арбан талынгаа
ногоорходо,
арбан нэргэдэг лэ.
Арбан нэргэдэг лэ,
арбан мүнүдэлдэг лэ.
Арбан талынгаа
халжурхада,
арбан зүрхэнэй ханадаг
лэ.

Арбан нэгэ үдэр
арбан хайраа, нэгэ
арбан хайраа газарта
арбан ноёдоо
арбан газарнаа
арбан арилгажа
арбан багша
арбан бидэ хадаа
арбан шажанай
арбан болонобди.
Арбан үдэр газарта

Найдажа, горьдожо ябан
гэхээм,
Намае орхин, холодоолши.
Галтама дураар орьёлхон
зүрхэмни
Гажарна, уйлана, хайланал
даа.
Гашуудал, зоболонгым
ойлгохо бээш гээд.
Гансаардаһан бишин
найдаһан даа.

ДУРАН

Хорёодхон дорюухан
наһандаа
Ханилхал хүсэдэ эзэлэгдээ
нэм.
Холшорхон дүүхэдэ
ошоходом:
"Хожомдоош!" - гэжэ үгэлөө
нэн.
Хүсэтэ дураар лугшан
Хүлгөөтэ зүрхэмни балд
гэжэ
Хүүхэнэй дурые буляһан
Хүбүүндэ жүтөөрхэн
зангирба.

АМГАЛАН

АЖАЛ

Наран хурсаар шараһан
зандаа,
Намар болоо, таряалан
шарлаа.
Хүхын донгодоон дуудана
зандаа,
Хүдөөдэм ажалай хүтжэм
наяраа.
Арбан таламни -
хүдэлмэрийн түб,
Ажалши зомнай хуряалгаа
эхилээ.
Үдэр бүри дүүргэдэнэ
түсэб,
Үндэр ехэ амжалтаа
бэхилээ.
Алтан намарай хэшэг
хуряжа,
Аглаг нутагны ходоодо
баян.
Амгалан байдал, амгалан
ажал
-Арад зониймни хуби заяан!

Шог ёгто долгин дээрэ

АБАЖА БОЛОХОГҮЙ

унаһан юумые абажа
болохогүй. Гартахи бузар
мяхаа хаяжархи" - гэбэ.
Үг лөөдэрын н
зуһаланда нүүжэ
ябахада, тэмээн дээрэ
ашаатай байһан туламтай
юумэнэй газарта

унахада, ноёнойнгоо
хэлэһые ханаад, тэрэнэ
абангүй ябаба.
Зуһаландаа буугаад
юумээ буулгахада,
туламтай талханийн үгы
байба. Ноёной сукхалаа
хүрэн, Аргашаһаа

"хаанаб" гэжэ хураадаг:
— Та үдэр газарта унаһан
юумые абахагүй гэжэ
хэлэһэн бэлэй, гэбэ.
— Тэрэнни, зүб. Гэбэһие
тэмээнхээ унаһан юумые
абажа болоно, гэбэ. Баһа
үгөөдэрын замда гараад

ябажа байтарнь, тэмээнэй
шабааналхада, хоргооһынь
суглуулжа абаад, багша
ламадаа ошохо үгэхэдэнь,
ноён сукхалаа хүрээ, арба
мяхынь хуулаха гэжэ нэгэ
талаараа бодобшы, нүгөө
талаараа өөрөө өөрынгөө
хэлэһэн үгэдэ торожо,
юушы хэлэжэ шадангүй
үлэһэн гэхэ.

С. БАХЛАЕВ.

Буряад арадай онтохонууд

БУЛЖАМУУР НАРМАГШАН
ХОЁР

Булжамуур хармагшан хоёр
сугтаа нэгэ газарта зэргэлээд
байдаг байба ха. Булжамуурын
гэртэй, хармагшанинь гэргүй
байгаа. Нэгэтэ хүни ехэ хүйтэн
налхитай бороо оробо.

Булжамуур дулахан гэртээ
ханаа амар хонобо.
Хармагшанинь бээрэжэ,
дааража хоноһон байба.
Үгөөдэрын булжамуур

хармагшандаа иигэжэ хэлэбэ:
— Ши намдаа орходоо,
хүсэтэй амитан аад, өөртөө гэр
бариха, түбхинэхээ яанабши?
Тиигээ наа, иигэжэ тулижа,
дааража байхагүй байгааш!

Булжамуурай тиигэжэ
хэлэхэдэ, хармагшанинь
уурлаад, тэрэнэйнгээ гэрые
эбдэжэ, хандаажархөө нэн гэхэ.

Аман зохёолой
абдарһаа
ДАЙНАЙ
ҮЕЫН
ДУУНУУД

Төбхэрхэн самбайтай боро
улаанай
Тээгэлэн соёрхынь
харахалта.
Тэндэхил дайсанаа
даражархөөд,
Тэхэрижэл ерэхынь
харахалта.
Боомолхон самбайтай боро
улаанай
Будхажал соёрхынь
харахалта.
Бузархан дайсанаа
даражархөөд,
Бусажал ерэхынь
харахалта.

Ангар мүрэнэй мүйһые
Алтан тахаар сээрүүлнэ.
Айдар ганса амаргые
Армиин хургуулар
холодуулна.
Сэлэнгэ мүрэнэй мүйһые
Шэрэм тахаар сээрүүлнэ.
Сэдхэлтэй ганса амаргые
Сэрэгтэй хургуулар
холодуулна.

Шэнхинэһээр самолёдын
ерэбэл даа
Сэлгэхэн Сэлэнгынгээ
аэродром дээрэ.
Сэдхэлтэй Армиһаа ерэбэл
даа
Сээжэндээ алтанхан
ордентой.
Ханхинаһаар самолёдын
ерэбэл даа
Хабтагай Сэлэнгын
аэродром дээрэ.
Ханилашам Армиһаа
ерэбэл даа.
Хармаандаа алтан
ордентой.

Эмээл, хазаарыем бэлдээд
байгаарай,
Эмниг бороо барихал
байхаб даа.
Эжыл, абыем харалсан
байгаарай,
Эрьезд шамдаа ерэхэл
байхаб даа.
Хазаар, тохомын бэлдээд
байгаарай,
Харал бороо барихал
байхаб даа.
Хайрата эхнем харалсан
байгаарай,
Харижал гэртээ бусахал
байхаб даа.

Педагогикын эрдэмтэй кандидат
«Бабу-Доржи Батоевич
БАТОВОЙ суглуулбарһаа.

РОССИН габыата артист
Болод Бороев Агын автономито
округтой Сагаан-Уула нутагта
1946 ондо түрэнхэн байгаа. Тэрэ
Улаан-Үдын П.И.Чайковскийн
нэрэмжэтэ хүтжэмэй училищы
түгэсхөөд, удаань Москвагай
гүрэнэй консерватори дүүргэһэн
юм. Тиигээд Болод Бороев
Буряадай оперо болон баледэй
академическэ театрта
дуушанаар хүдэлхэдөө, олон
арбаад парти гүйсэдхэһэн байна.
ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Болод Бороев.
Ц.ЦЫРЕНЖАПОВАЙ фото.

ХОЁР ХУСА, НЭГЭ
ҮНЭГЭН

Үни хада хоёр хуса бэе бээдээ
сукхалаа ехээр хүрөөд лэ,
айхабтараар мүргэлдэһэн юм ха.
Мүргэлдэжэ байтарнь, нэгэ
үнэгэн харгыгаар хатаржа
ябатараа, "аһаа, эдэһини бэе бээ
алахыа байна ха юм" - гэбэ,
хараад хуулаха ха. Үни удаан
хуугаад, тэдэ хоёройнгоо бэе
бээ алахынь хүлээжэ ядаба.
Тиихэдээ өөдэ уруутгаа ябана,
хууна, бодоно. Тээд үнөөхи хоёр
хусань мүргэлдэжэл байна.

Хажуудань ошохо, хараха
юм байна, яажа байгаа юм ааб?
- гэбэ, тэрэ үнэгэн хусануудай
хажууда ошоно. Ошоод
харахадань, хоёр хусын эбэрхээ
шуһан дуулажа байба.

— Аһаа, бэлэн шуһан гаража
байгаа ха юм, энэнийнь
долоёбол, мяханшы хэрэггүй,
тиигэһээр садашаха бэшэ ха
гүб? - гэбэ, хусануудай
мүргэлдөөд, хоёр тээшээ
болоходоон, гүйжэ ошоод,
тэрэнийнь долоёдог байба. Нэгэ
ошоод, долоон гэхэдээ, хоёр
хусануудай дунда орожо, тээ
биса мүргүүлшээ. Тиигэжэ тэрэ
үнэгэн үхэһэн юм ха.

В. ГУНГАРОВАЙ
суглуулбарһаа.

БАРГАЖАН ГОЛОЙ ЭХИНДЭ...

Икадай болон Баргажанай хадануудай уулзуур дээрэ Баргажан голой талаантан урдаан газарта олон түрэлэй модонуудаар бүрхөөгдэһэн үзэсхэлэнтэ гоё хайхан байгаалитай олтирог бии юм. Энэмнай Үмхэйн аршаан гээд нэрлэгдэдэг.

Тиймэшье эхэ бэшхэн олтирогой хормой дороһоо 35-40 градус халуунтай мүнхын аршаан бурьялан гаража, зоной бэеын элүүр энхэ байхын түлөө горитой нүлөөгөө үзүүлээр юм.

Газарай хүрһэ бута сохин гараһан халуун аршаанай дээдэ захадань 4-5 метр ута, үргэнтэй гурбан модон гэр байра табяатай.

Түрүүшын ванзын байра соо ороходо дулаан гээшэнь! Аршаан булагай тунгалаг сэбэр убагайнь халууниинь 36 градуса хүрэнэ. Бээ угааха гэбэл, соргоор ороһон хүйтэн уба табижа, аршаанай халуун, хүйтэнь зохидхон болгоходо яаха нэм бэ?! Хамаагүй.

Жалэй аалтынь сагта амархан хүнүүдэй байха гэрнүүдэнь бии.

Эндэ гар, хүлөө, нюргаяа тэниилгэжэ шадахаяа болиһон хүнүүд амаржа, бээ хайжаруулна. Тийхэдэнь нүдээшье эмшэлэһэн хүнүүд бии ааб даа.

— Манай Үмхэйн аршаанда хото муутай болоһон хүнүүд үбшээ эмшэлжэ, бээ хуушан хэмдэнь оруулан зон олон байха даа. Энэ аршаанай зондоо тухатай, олондо магтаалтай. Эндэ миний эхэ, эсэгэнь, өөрөө бишье амархан хүм даа, гэжэ Үмхэйнөө долоон модоной зайда оршоһон Жэргэ гэжэ газарта отоглон, гэр бүлөөрөө ажауудаг эвенк Орочен Берельгуев омогорхон хөөрэхэ юм.

— Энэ аршаан дээрэ толлогоһон байрын тэрнүүд манай Уланхаанай совхозой директор байһан Владимир Баторовай хүдэлжэ байха үеэр баригдаһан байха даа. Тийхэдэл эндэ байгаали хамгаалха талаар тусгаар ажал ябуулагдаһан гэхэдэ, алдуу болохогүй, гэжэ ажалай ветеран Эрхэ Нимаев хөөрэнэ.

Нэгэ үедэ Үмхэйн аршаанай байранууд Улаан-Үдэ хотын 1-дэхи автотранспортна предпрятида үгтөөд байһан юм. Тийхэ сагта эндэ иматгал республикын ниислэл хотын хүнүүд ерээжэ амардаг хэн. Тэдэндэ ороондһеб даа аршаан булагүүдта хайша хэрэгээр хандадаг, бузарладаг байһан юм.

Алхуһа мал үсхэбэрлжэ, сэбэр хайхан уһа гутаахаяа ханадаг болой. Эдэ бүгдэнь хараад байхадаа, нютагай хүнүүд ехэл буруушаһан, дээдэй эмхи зургаануудта дуулгаһан, мэдүүлһэн, таарамжатай хэмжээ абхуулан байха гэхэдэ болоно.

Мүнөө Үмхэйн аршаан аймагай хүдөө ажахын управлениин мэдэлдэ үгтэнхэй. Эндэ нэгэ доро 25-30 хүн амаржа шадаха аргатай.

Уланхаан хууриһаа 18 модоной зайда оршоһон аршаанай директорээр Николай Иванович Ахраменко хүдэлдэг. Тэрэнэй тухалгшээр эвенк угсаатан Александр Баханов ажаллана. Тэрэ гэр байрануудай хойноһоо харууһана. Амаржаяа ерэгшэдэй байранууд соо дулаан байхын тула түлээ элбэгээр бэлдэнэ, пешэнгүүдэнь ходоодоо халуун байлгана.

Алдарт Байгал далайда шудхан ородог Баргажан голой эхин талд оршоһон Үмхэйн аршаанда амарагшадай дунда курортын хүдэлмэрилгэдэ оршон тойронхи байгаали хамгаалха асуудалаар тусгаар хөөрөлдөө, хүдэлмэри ябуулжа, аршаанай олтирог дээрхи ургамал ногоо, үнгын модо, шулуу дайрахагүй, гэмтээхгүй гэжэ ойлгуулдаг, хүмүүжүүлдэг юм.

Дэлгүүрэй эконоимодо оролгын үе сагай хэды хүндэ хүшэр байгалынь хаань, гансашье Хурамхаанай аймагай зон Үмхэйн аршаанда бээ эмшэлэнэ бэшэ, мүн манай республикын олон нютагуудаа зон иишээ ерээжэ амардаг байха юм.

Нёдондо зун Бакула римбүүшэ, мүн энэ зун римбүүшэ Ело Үмхэйн аршаан хүрээжэ, нютагай үзэсхэлэнтэ хайхан байгаалар һонирхоһон, аршаан булагайнь тунгалаг сэбэр байхын тулада уншалга хэлэн байха юм.

Г. ОЧИРОВ.

Буряад драмын театрай жүжэгшэн, Буряад Республикын арадай артист, поэт Чингис Цыренович Гурьевай түрэнөөр 50 наһанайнь, зохёохы ажалын 30 жэлэй ойн баяр ёһолол эдэ үдэрнүүдтэ үргэнөөр тэмдэглэгдэжэ байна.

Эхэ нютаг Хэжэнгэдэнь баярай үдэшэ үнгэргэгдэбэ. Энэ үдэшэдэ Ч. Гурьевтай сугтаа хүдэлдэг бүлэг нүхэдын концерт-наадагтай зорюута ошожо, эдэбхитэйгээр хабаадсалсабди. Зүжэгшэн, поэт Ч. Гурьевые нютагайхидын хүндэтэйгөөр угтаа.

Энэ уулзалгы сугтаа хураһан нүхэдын, аймагай захиргаан, соёлой таһаг, Хэжэнгын хэдэн хургуулинууд эмхидхэжэ, Улаан-Үдэ хотоһоо ерэнэн артистнуудта хани халуунаар хандажа, бидэнэй зүрхэ сэдхэл ехээр баярлуулаа.

Ч. Гурьевай шүлэгүүд дээрэ хайханаар найруулагдаһан композицияар энэ уулзалга соёлой байшан соо нээгдэжэ, харагшадай үндэр сэгнэлтэдэ хүртөө. Энээнине арадай театрай режиссёр С. С. Цыренова найруулжа, дуунуудынь "Үетэн" ансамблин дуушад, хүжэмшэд зохёоһон байна.

Удаань тайзан дээрэ Буряад драмын театрай артистнарай хүсөөр концерт-наада харуулабди. Хэжэнгэ нютагай хүбүүн, оперо болон баледэй театрай залуу дуушан Т.Танхаев энэ концертдэ хабаадажа, нютагайхидаа баярлуулаа.

Ч. Гурьевай дүтын нүхэр - эмхидхэлэй хорооной түрүүлэгшэ аймагай һониной редактор Бадма Бальжинмаев оролто үгэ хэлэжэ, энэ үдэшынь нээбэ. Удаань тайзан дээрэ аймагай захиргаанай гулваагай нэгэдэхи орлогшо Зоя Даржаевна Гармаева гаража үрээл-үгэнүүдые хэлэбэ.

Һүүлээрнь тоонто нютаг Хөөрхын захиргаанай зайһан М. Дондоков, аймагай соёлой таһагынь

ХЭБЭД НОМХОН ХЭЖЭНГЭЭРЭЭ...

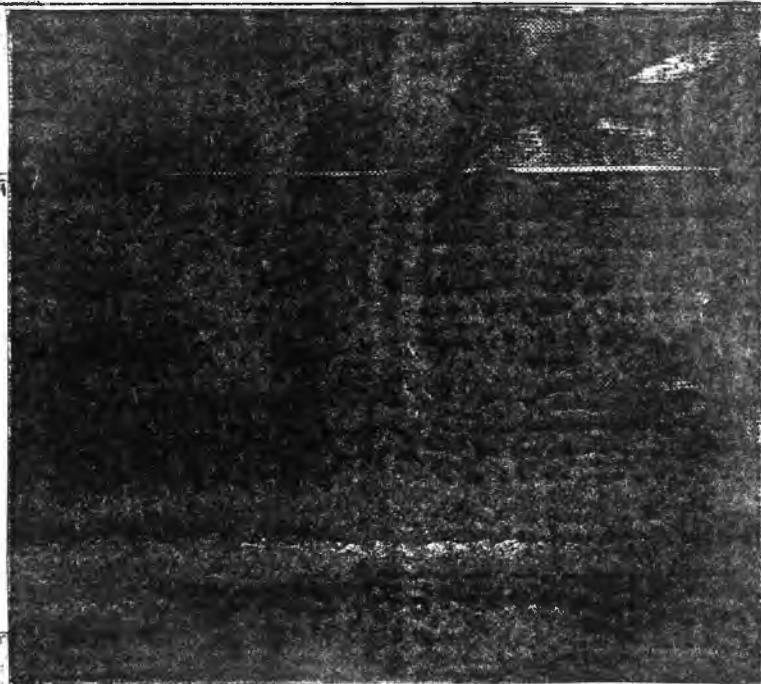
даагша Г. Бадмаев, Хэжэнгын дунда хургуулинь директор Ц. Бадмаев, тус хургуулинь хэлэнэй багша С. Молонова болон сугтаа нүхэдын, түрэлхидын сэдхэлэй үгэнүүдые хэлэжэ, нютагайнгаа хүбүүнэ мэдүүлээ.

Энэ концертдэ Ч. Гурьев нүхэдтээ зүжэгүүдхэ хэһэгүүдые наадаа, шүлэг уншаа, үгэнүүд дээрэнь В.Пантаевай зон дуунууд эдэлээ.

Театрай жүжэгшэд О. Бабуев, М. Зорик, Б. Очирова, Л. Дутарова, Д. Бочикто, Цырендоржиев, композитор В. Пантаев, гитарист В. Куржумов, чанзистка С. Самбылова гэгшэ концертдэ хабаадаба.

"Баярай үдэшын түгэсхэлдэ арадай артист Гурьев үнэн зүрхэнэй үгэ хэлэжэ, Хэжэнгэ типографида хэлбэгдэһэн "Хэбэ нютаг Хэжэнгэм" гэгһэн шүлэгүүдэйнгэ гурбан суглуулбаринэ нүхэд артистнуудта баруун урматай, баяртай бусажа ерээбди.

Ц. ЦЫРЕНДОРЖИЕВ
театрай литературын таһагынь
Буряад Республикын арадай артист

Эльвира Самбуевна Шобоева, Валентина Георгиевна Козлова гэгшэд 5-дахи разрядтай утаһа ээрэгшэд. Тэдэнэр хорёод жэлдэ "Нарин сэмбын мануфактура" гэжэ акционернэ бүлгэмэй аппаратно-ээрэлгын үйлэдбэрийн цехтэ өбтэй зөтэйгээр ажалладаг юм. Тэдэнэр цех соогоо хамагһаа эрхим мэргэжэлтэд гэжэ суутай.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: утаһа ээрэгшэд В.Г.Козлова, Э. С. Шобоева. С. БАЛДУЕВАЙ фото.

ТУҮЛАМЖА НАЙДАНА

Хотын Эдиршүүлэй байр 10-аа хуви хуви эхилээ. Директорэй орлогшо Людмила Александровна Шпогишой хэлэхээр, тэдэнэр гурбан кружок, секци, ансамбль болон бусад бүлэгүүдтэ 3500 үхибүүд хуралсаһан. Һүүлээр Эдиршүүлэй байр ерээжэ, дуратай кружокта ябана.

Эндэ ябаха дуратай олон. Тиймэһээ зарим секци кружогууд түлбэртэй болон үхибүүдэй эхэ, эсэгэнэр 50-60 мянган түхэр түлбэртэй болон хаань, эндэ мүнгэн дутаагшэ багшанарай саян түлбэртэй. Тийгэбэшье эндэхи коллектив урма зоригтойгоор ажал эрхилнэ гэшэ.

Энэ байшанай мүнхэлээр жэлэй ой хойто тэмдэглэгдэхээр хараагдаһа. Тиймэһээ хотын Эдиршүүлэй байшанай багшанарай коллектив туһалха шадалтай фирм болон эмхинүүдтэ аргатай хаа, туһалга гэжэ манай газетээр гүйсэ дамжуулна.

Гадна хаяар эндэхи корреспондентнүүдэй бүлэг "Океан" лагерь, гимнастик, Россиян удха шанарын мурысөөндэ, "Потешки" болон "Веснушки" ансамбльнуу гастрольдэ ошохоёо түхэр байна.

Үбэлэй хаһада бэлдэхэ эрхэдэнь, баһал мүнхэй хэрэгтэй. Хото доторнай мүнхэ сагта ори гансаараа хүдэл байһан Эдиршүүлэй байшан туһалха зон олодоо аабза найдаа.

Б. БАЛДАНОВ

БАЙГААЛИЯА БУ БУЗАРЛАЯЛ!

Байгал далай болон оршон тойронхи байгаалиа хамгаалха, сэбэр байлгах зорилготойгоор байгаалин баялигууды ашагтайгаар хэрэглэхэ болон Буряад Республикын Байгаалин ашагтайгаар хэрэглэгдэнэ экологийн талаар гүрэнэй комитет зарим тэды ажал ябуулан байна.

1995 оной байдлаар Котокель нуурай томо-томо амаралтын баазануудта бог шоройгоо хаядаг газар гуришуулагдаа, нуурай эрьеын санитарно-техническэ байдал хайжаруулагдаа. Гадна тус нуурай дэргэдэ "Байкальский бор" санаторийн ба "Байкал" гэгһэн аяншалгада байзын муухай уһа сэлбэрлэгын хоёр

түхээрлэгнүүд хүдэлгэгдэнэ.

Зарим баазанууд уһа хэрэглэгээр тусхай зүбшөөлнүүдтэй болонхой. Байгал далайн хажуугаархи байгаали хамгаалха зорилготойгоор экологийн жасаһаа 4.618 мянган түхэр Востсибниирьбпроектдэ дамжуулагдаһан байна.

Тээд һүүлэй жэлнүүдтэ ёһо гуримгүйгөөр өөрын дураар аяншалгаһа олошороо. Тэдэ байгаалида аргагүй ехэ хоро хүргэнэ ха юм. Эдэнэрэй "амардаг" газарнуудынь хэншье шалганагүй, харууһалнагүй. Тиймэһээ тэдэнэй һүүлээр ехэ муухай нобшо үлэнэ.

Гүрэн түрын байдалай муудаһандээрһээ "үнэгүйгөөр"

амардаг зоной олон болоһонийнь эли. Турбаза болон санаторинуудта амархын тула бага бэшэ мүнгэ түлэхэ хэрэгтэй ха юм.

Тэрэнһээ дулдыдажа, "Байкалкурорт" нэгэдэл мүнгэгүйдэнэ, байгаали хамгаалха ябуулгануудаа бултынь дүүргэнэгүй. Онсолбол, "Аршаан", "Горячинск" курортнуудта ба "Байкальский бор" санаторидо сэлбэрлэгын түхээрлэгнүүдэй барилга мүнгэгүй байһанһаа боложо, тогтонхой байдаг.

Улаан-Үдын тусхай инспекцийн мэдээнүүдхээ, 1995 оной июлиин байдалаар, сэлбэрлэгдэһэн уһан ехээр бузарлагданхай гэжэ элирнэ.

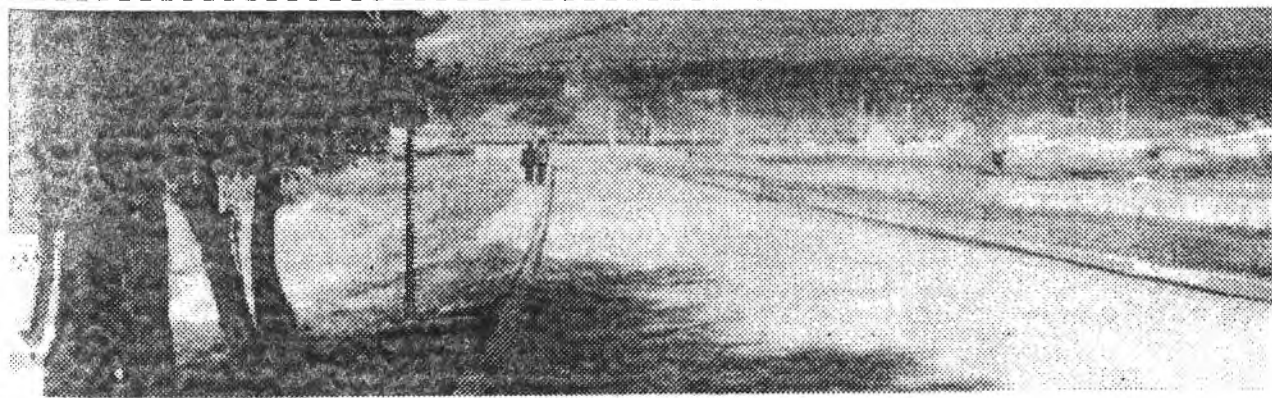
Котокель нуурай, "Байкальский бор" санаторийн, "Аршаан" курортын Хэнгэртэ толой уһан соо БПК-5, биогеннэ элементнүүд, фосфор г. м. уһа бузарладаг зүйлнүүд байна.

Августын 24-дэ үнгэргэгдэһэн гүрэнэй комитэдэй коллегийн суглаан дээрэ "Байкалкурорт" нэгэдэлэй ажал болон сэлбэрлэгын түхээрлэгнүүдэй шанар хайжаруулха асуудалнууд аар шийдхэбэринүүд гаргагдаһан байна.

Т. ФОМИНА,
Буряад Республикын Байгаалин ашагтайгаар хэрэглэгын болон экологийн талаар гүрэнэй комитэдэй инспектор.

photo.

Ara.

Хурамхаанай
аймагтаХАТАРАЙ
АНСАМБЛЬ

Манай аймагай Уланхаанай эвенк захиргаанай харьяата дунда хургуулийн дэргэдэ "Нимнагкан" гэхэн хатар нааданай ансамбль бии юм. Тэрэнэй анхан эмхидхэгдэхээр дүрбэн жэл шахуу саг үнгэрэн ошобо.

Тус ансамблийн хүтэлбэрилэгшээр, нютагай хургуулийн багша Галсан Пурбуевич Балданов хүдэлдэг. Энэ нүхэрнай республикын багшанарай дээдэ хургуулидаа хуража ябахадаа, "Байгалай долгинууд" гэхэн дуу, хатарай ансамблийн хүдэлмэридэ эдэхитэйгээр хабаадасдаг байгаа.

Багшын дипломтой түгэс мэргэжэлтэ боложо, нютагаа бусаад ябахадаа, хатар нааданда баганаа дуратай Галсан Пурбуевич ханаа амархан гэртээ хуухань нэн гү даа? Үгы ааб даа. Хэшээлнүүдэй хүүлээр хургуули соогоо ошожо, хойто зүгэй арадуудай хатар наадануудта эвенк угсаатанай хүбүүд басагадые хургажа эхилбэ.

Энэл үедэ Баунтын аймагай түб Багдарин тосхондо ажаһуудаг Хурамхаанай Ягдаг нютагта тоонтотой Ермил Барановтай бэцгэ бэшэлсэжэ, хониео хубаадан, дүй дүршлөө дамжуулан, Уланхаанайнгаа хамнигадта ойн ортодой хатар наада заажа үгэхыень гуйһан байха юм.

Жэл шахуу сагай үнгэрөөд байхада, Уланхаанай сомоной харьяата газарай хамнигадтай үхибүүд Улаан-Үдэ ошожо, бэлиг шадабарияа харуулан, СССР-эй арадай артистка Лариса Петровна Сахьяновагай үндэр сэгнэлтэдэ хүртөө бэлэй.

Тэрэ сэгнэлтэнь "Нимнагкан" гэхэн эдир хатаршадай ансамблийн коллективье бүри зоригжуулаа, холын хараатай болгоо.

Хоёр жэлэй саада тээ Хурамхаан нютагта спортын талаар Хойто зүгэй үсөөн тоото арадуудай Бүхэроссин наадануудай үнгэргэгдэжэ байхада, манай аймагай Уланхаанай "Нимнагкан" ансамбль хатар наада харуулжа, олоной магтаалда хүртөө нэн.

Энэ зундаа аймаг болон республикын дотор үнгэргэгдэхэн Абай Гэсэрэй 1000 жэлэй ойн баярта зорюулагдаһан найр наадандашье уланхаанайхид эдэхитэйгээр хабаадасажэ, хубитаа оруулан байха юм.

В. БАДМАЕВА.

ЭЛВҮР ЭНХҮН
Бүлэг

Улаан-Үдын 85-дахи аптеке республика соогоо хайн аптекенүүдэй нэгэн гэжэ тоологдоог юм. Эндэ 30 гаран хүдэлмэрилэгшэд, тэдэнэй тоодо 5 нэгдэхэ категориин провизорнууд, дээдэ категориин олон фармацевтнууд ажалаа ябуулдаг.

Наталья Александровна Рыжкова олон жэлэй туршада аптеке даагшаар хүдэлнэ. Наруул, сэбэр аптекин байра соо 5 таһаг байгуулагданхай: Рецептурна таһаг, заводто хэгдэхэн эм домой таһаг, фито-таһаг, нөөсэлгын болон олоор, ехээр бэлдэгдэхэ эм домой таһагууд.

Аптеке орохо зуура фито-таһаг заатагүй олоной анхарал татадаг: тагууд дээрэнэ Байгал шадарай тала дайдын эм домто ургамалай суглуулбари элбэгээр табигданхай. Мүн лэ бөөдэ хэрэгтэй амтатай, витаминтай тусхай шоколадууд, конфетэнүүд дэлгээгдэнхэй. Худалдаанай ариг сэбэр уһан байна. Уриханаар энэбхилхэн, сагаан хубсаһатай эхэнэр олон янзын үнгэтэй, витамин нэмэлтэтэй сай ороһон хүнүүдтэ дурадхана. "Хүн зон эдэ эмтэй зүйлнүүдые хэр абадаг бэ?" гэхэн асуудалтайгаар фито-таһагы даагша Сэндэма Цыденжаповна Базаровада хандабади.

— Байгал шадарнай шэмэрүүн хүйтэн уларилтай, тиимэһээ Сибирийн газар нютагуудта ажаһуугшадта хүнэй бөөдэ тон хэрэгтэй витаминууд дуталдааг. Энэ ушарһаа бидэ саг үргэлжэ витаминтай сай, унда бэлдэжэ, хүнүүдтэ дурадханади.

Һүүлэй жэлнүүдтэ эм домой хомор, үнэтэй болоходо, хотын аптекенүүд фито-таһагуудые нээжэ эхилхэн юм. Хүнүүд

ФИТО-ТАҢАГ

ДУРАДХАН

арадай эмшэлгэдэ хандажа, тала дайдаа, ой модон соо ургадаг эмтэй ургамал хэрэглэжэ эхилээ. Иимэ эм зүбөөр буйлуулха шухала хадань фито-таһаг нээжэ хэрэг гараһан гэшшэ.

Зүгөөр һүүлэй үедэ олон аптекенүүд энэ тусхай таһагаа хүсэд хэрэглэжэ шадангүй хаагаа. 85-дахи манай аптеке олоной дундаһаа илгаржа, энэ таһагаа эм домоор бүри элбэг болгохо гэжэ арга шадалаараа оролдоно, гэжэ Сэндэма Цыденжаповна хөөрөбэ.

Сагаан зохидхон люстрэнүүдые, эм дом табихада таатай таһагуудые, эрьелдэдэг стулнуудые Улаан-Үдын авиазавод өөрынгөө мүнгөөр бүтээжэ үгэхэн байна.

Восточно поселогто ажаһуугшадтай олонхид авиазаводой хүдэлмэрилэгшэд юм. Эдэ зон һүүлэй үедэ мүнгэ салингаа абанагүй. 85-дахи аптеке үбшэнтэдэй хүндэ байдалые ойлогожо, эм домоо доогууршаг сэнгүүдээр худалдадаг. Эмнэлгын хэрэгсэлнүүд нэгэ бага үнэгүй байдаг гэжэ хэлэхээр. Наймаалхадаа, байһан сэндэнь 35 процент нэмэжэ худалдаха аргатай байбашье, энэ аптекинхид шадаха аргаараа ехэ үнэтэй болгоногүй. Восточнодохи аптекин хотын түбһөө холо байһан ушараар, зарим хоморой эм дом, медицинскэ хэрэгсэлнүүдые эндэ оложо болохот. Гадна олон янзын эм домто ургамал эндэ нөөсэлэгдэнхэй, хэрэгтэйень шэлэжэ абаха аргатай.

— Нёдондо жэл, мүнөө хабартаа бэсын тамир хайжаруулхада тон туһатай эм домой суглуулбарие хүн зон ехэ хурагшалжа абадаг байгаа. Мүнөө тэрээндэл адли шанартай

"Фибромед" гэхэн порошок манай таһагта бии. Һая "Женьшот", "Памела-Альта", "Памела-Роза" гэхэн зүгын тоһоной нэмэлтэтэй витамин худалдаанда табигдаа. Тэнхээ тамир оруулдаг, ухаан бодолые һонор хурса болгодог зүгын тоһон бии, гэжэ һүүлэй үеын продукцитай Сэндэма Цыденжаповна танилсуулба.

Газар дайдын ургамалнуудые суглуулга — фито-таһагай шухала зорилго. Бүлэг бүлэгөөрөө аптекин хүдэлмэрилэгшэд зунай эхинһээ энэ хэрэгтэ хабаадааг. Хүдөө дайдын ургамалһаа гадна республикын ой модоной ажахынуудһаа эм домто үрэ жэмс, ногоон, шэлбүүһэн ородог. Сэнгүүдын баһал хэлсээтэ юм. Мүн хотод ажаһуугшад, илангаяа наһатайшуул, ургамал ногоо, сээсэг суглуулжа, хатаажа, аптекедэ тушаадаг. Саг үргэлжэ асардаг наһатайшуулаа аптекин хүдэлмэрилэгшэд хайн танидаг.

Ургамал таниха, шэнжэ, шарайень мэдэхэ хадань, анализгүйгөөр түүхэй эдыень абадаг юм. Зүгөөр аптекедэ тушааха болбол, олон ябадал гарана. Ленинэй үйлсн 27-дохи гэртэ эмдэ ородог ургамалай шанар шалгадаг хиналтын инспекци бии. Тэндэ ургамалай анализай дүнгүүдээр сертификат үгэдэг юм. Наһатайшуул олонхидоо машинагүй, ябагаар хэрэгтэй ногоогоо бэдэржэ суглуулна. Удаань хиналта гарана, аптекедэ ошожо тушаана — хэды иишэ тишээ харгылааб! Тэдээнине иигэжэ бөө эсэхыень, тухашархыень хэншье бааланагүй, харин үнэн зүрхэнһөө, нигүүлсхы сэдхэлхэнь дулдыдаһан хэрэг

болоно ха юм. Озонь тэрэ юм ааб даа, харин хүнүүдтэ хэды туһа хүрнэ. Нэгэжиилограмм эм домто намаа сэбэрээр суглуул хатаахада, оройдоол 300 гарасатай юм. Жэшэ хатааһан нэгэ килограмм долоогоно — 15-20 түхэригтэ.

— Хэды тини наһатайшуулнай маанад өөһэдтөөшье хайн ажаа. Эндэ һая Кабанскын Селенгинскдэ ажаһуудаг Михайловна Нагаева нягтаар суглуулһан, ехэ хатааһан уула үбһэ, хоншоор асараа. Хамта мянган түхэригэй Турунтаевада ажаһууһан килограмм хатаагдаһан эмсэсэг набша абаади, фармацевт Анастольевна Щербакова нэн.

Энэ жэлдэ 85-дахи компьютер, факс худалдаа.

Фито-таһаг фармацевтнууд хара курсада хуража, компьютер хүдэлхэ аргатай болоо. Нэгэ үбшэндэ хэды шэнжэ зүйлэй ургамал хэрэгтэй байха юм. Ондоо, адли шанартай ургамал хэрэглэхэ болоо гэхэн программа табигдэ байха юм.

Алтан намарай хатаа хэрэглэгдэдэг ургамал суглуул гэхэһээ эхилээд, бусадшье үдэр бүрийн үйлэ хэрэгүүдта таһагай хидэ хүлээнэ. Байгаагийн баялиту хүнэй аша туһада шалтга ажалтай эдэ зондо амжаа хүсэе.

Е. ЦЫБЕНОВ

Улаан-Үдын гол талмай дээрэ.

Редакциин архивһаа.

Элдэб һонин

НЭГЭ ДОРО — 40
ХҮН

Италидахи Болано хотодо энэ дэлхэй дээрэ эгээл ута велосипед хэгдээ юм. Тэрээн дээрэ нэгэ доро 40 хүн хууха аргатай. Утань 25 метр. Тус велосипед "Гиннессэй туйлалтануудай ном" соо оруулагдаха зэргэтэй. Тэдэ тиигэхын тулада эдэ 40 хүн бултадаа хуугаад, велосипедээрээ байраһаань хүдэлгэжэ, 250 метршье наань, унангүй ябаха шухала. Зүгөөр иимэ олон зоной унангүй ябахань гайтай.

ГАЙХАХААР
ААБЗА?

Урда Африкада ажаһуудаг ойн харуулан Микель Оорстерпаан арсалануудай байһан клеткэ соо ороод, 109 хоног соо байба. Иигэжэ өөрынгөө урдахи туйлалты 64 хоногоор "һунааба" гэшшэ.

— Арсалануудтай үгээ ойлголсохо шухала. Түрүүшгээр

тэдэнэр намда хүйтэнээр ханды гээд ойлгогшо нэм. Зүгөөр эмэ арсаланай дүтлөөд, нэн эрхэлжэ захалхадань, унташоо нэм, — гээд Микель хөөрэнэ.

Газаань буу баряад байһан харуулан иигэжэ нэмэ "Унташоо. Харин минни тоол дээрэ олохон сагаан үлэн нэмэ. Зүгөөр арсаланууд ухаан амитад гээд ойлгооб".

ХЭР БАЯНШЬ
һАА...

Сеулда ажаһуудаг мадам Мун Чанлээн баян байһан Айхабтар гоё вилэ ажаһуудаг, гурбан үхибүүд США-да хурахыень эльгэжэ байгаа. Тээд нэгэтэ тэрэнь полицийн абаад ябашахад зон одоол гайхаа. Юуб гэхэ бүхы баялигаа банинууд хулгай хэжэ олоһон байба бшуу...

(Һонинуудһаа абтаба).

Эмхидхэн байгуулагшад - Буряад Республикын Президент, Арадай Хурал болон Правительство

Редактор Ц. Б. ЦЫРЕНДОРЖИЕВ.

РЕДАКЦИОННО КОЛЛЕГИ: ДАШЕЕВА Г. Х., ДОНДОГОЙ Ц. Ц., ЖИГЖИГОВ Б.М. Ж. (жарюулсалгата секретарь), НИМАЕВ П. Н. (редакторай орлогшо), ОЧИРОВ С. Д., ПИНТАЕВ В. И. (хэблэлэй директор), РИНЧИНОВ С. Д. (редакторай орлогшо), САМБЯЛОВА Т. В.

Манай адрес:

670000, Улаан-Үдэ, Каландаришвилиин үйлсэ, 23, "Буряад үнэн" газетын редакци.

Газетэ хэблэлэй 2 хуудан хэмжээтэй. Индекс 50901. Хэбэ 4327. Хэблэлдэ тушаагдаһан саг 16.00.

Буряад Республикын республиканска типографияда газетэ хэблэгдээ. Директорайн телефон: 2-40-45. Б-0079-дэхи номертойгоор бүрдхэлдэ абтанхай. Заказ №181.

Редакциин телефонууд: редакторай - 2-50-96, приёмнын - 2-54-54, редакторай орлогшонорой - 2-68-08, 2-62-62, харюулсалгата секретариин - 2-50-52, секретариалай - 2-60-91, таһагт нийтийн-политическэ - 2-55-97 (даагшань), 2-61-35, 2-56-23, социальн-экономическа - 2-64-36 (даагшань), 2-63-86, 2-61-35, 2-67-81, соёлой, эрдэмэй болон хургуулинуудай - 2-60-21 (даагшань), 2-57-63, олонийтын хүдэлмэрийн ба мэдээлэлэй - 2-54-93, (даагшань), 2-34-05, 2-69-58; оршуудтын - 2-67-81; корректорнуудэй - 2-33-61, компьютерна түбэй - 2-66-76. Манай корреспондентнууд: Агинскда - 3-42-19; Закамскда - 30-61, Баргажанда - 91-6-40.

"Буряад үнэн" хэблэлэй телефонууд: директор - 2-49-94, бухгалтери - 2-23-67, вахта - 2-67-95, 2-67-05.